

Yerelden Ulusal Bir Meseleye Bakış: Kocaeli Basımında 6-7 Eylül Olayları*

Mustafa MÜJDECİ**

Özet

6-7 Eylül Olayları, Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve bomba atıldığı yönündeki haberle başlayan olaylardır. 1955 yılının 7 Eylül akşamı İstanbul'da başlayan olaylarda Rumlara yönelik sert sözleri muhtevi sloganlarla yürüyüşler yapılmış ve özellikle de Rumların ev ve işyerleri tahrip edilmiştir. Hadise ilk bakışta “duygusal bir tepki” şeklinde değerlendirilse de bugüne kadar farklı iddialar da dile getirilmiştir. Dönemin konjonktüründen bağımsız düşünülmemesi gereken bu olaylarda Kıbrıs'ta artan gerilim ve bazı gazete ve sivil toplum örgütlerinin de etkisi olduğu unutulmamalıdır. Bu çalışmada dönemin Kocaeli basımındaki 6-7 Eylül Olayları'na ilişkin haber, yorum, görsel materyal ve değerlendirmeler karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bir söylem analizi şeklinde gerçekleştirilen çalışmada Kocaeli'de yayınlanan Demokrat Kocaeli, Yavuz, İzmit, Hürsöz, Bizim Şehir, Azim ve İstiklal gibi günlük gazetelerin bakışıyla olayların öncesi ve sonrası da dahil olmak üzere değerlendirilmiştir. Kamuoyunun tek merkezden ve tek yanlı haberlerle yetinmek zorunda kaldığı bir dönemde Kocaeli'de görev yapan gazetecilerin olaylara yakın olmaları dolayısıyla nispeten doğru ve yerinden habercilik yaptıkları söylenebilir. Bu noktada gazetelerin konuyu ele alış tarzları ve birbirleriyle benzer ve farklı yönleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Kıbrıs gibi milli bir konuda iktidar, muhalefet ve basının ortak tutum ve duruşta birleştiği bir dönemde Kocaeli basını da 6-7 Eylül Olayları'nın faileri konusunda benzer bir duruş sergilemiştir. Bununla birlikte olayların çıkışının ardından ilan edilen sıkıyönetimin sürdüğu bir ortamda farklı görüş ve aykırı düşüncelerin özgür bir biçimde dile getirilmesinin zor olduğu da hatırdan uzak tutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: 6-7 Eylül Olayları, Kıbrıs, Kocaeli, Basın, Demokrat Parti

---

* Bu makale 25-27 Mart 2016'da Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu'nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve düzenlenmiş halidir.

** Doç.Dr., Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ORCID: 0000-0001-8262-2310
mmujdecı@hotmail.com

A View from Local to a National Issue: The Events of September 6-7 in Kocaeli Press

Abstract

The events of 6-7 September are the events that started with the news that a bomb was dropped on the house where Atatürk was born in Thessaloniki. In the events that started in Istanbul on the evening of 7 September 1955, marches were held with slogans containing harsh words against the Greeks, and especially the houses and workplaces of the Greeks were destroyed. Although the incident was evaluated as an “emotional reaction” at first glance, different claims have been made so far. It should not be forgotten that the increasing tension in Cyprus and some newspapers and non-governmental organizations had an impact on these events, which should not be considered independently of the conjuncture of the period. In this study, news, comments, visual materials and evaluations about the 6-7 September Events in the Kocaeli press of the period were discussed comparatively. In the study, which was carried out as a discourse analysis, the daily newspapers published in Kocaeli such as Demokrat Kocaeli, Yavuz, İzmit, Hursoz, Bizim Şehir, Azim and İstiklal were evaluated, including before and after the events. It can be said that the journalists working in Kocaeli, at a time when the public had to be content with news from a single center and one-sided, were relatively accurate and on-site reporting due to their closeness to the events. At this point, it has been tried to evaluate the way the newspapers deal with the subject and their similarities and differences with each other. At a time when the government, opposition and media united in a common attitude and stance on a national issue like Cyprus, the Kocaeli press took a similar stance on the perpetrators of the 6-7 September Events. However, it should be kept in mind that it is difficult to freely express different views and contrary opinions in an environment where the martial law declared after the events unfolded.

Key Words: The Events of September 6-7, Cyprus, Kocaeli, Press, Democratic Party

Giriş

6-7 Eylül 1955’te gerçekleşen olaylar, farklı bakış açılarıyla “Kıbrıs meselesinin Türk kamuoyundaki yansıması”, “Türk toplumunun millî hassasiyetlerinden kaynaklanan tabii refleksi”, “bir özel harp operasyonu”, “utanç tablosu”, “utanç gecesi”, “kara bir leke”, “yüzyıllardır var olan birlikte yaşama kültürüne vurulan darbe”, “imparatorluk ruhuna son vuruş”, “bir dış politika mevzuunun iç siyasetteki belirleyiciliğine örnek”, “kontROLSÜZ halk yığınlarının yağma, tahrip ve talanı” gibi ifadelerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bilindiği gibi siyasî ve sosyo-ekonomik sonuçları olan ve toplumsal bellekte derin izler bırakan toplumsal hadiseler kategorik olarak tek bir sebebe bağlı olarak değerlendirilemeyeceği gibi tarihî hafızadan bağımsız da düşünülemez. Olayların fitilini ateşleyen kıvılcıma yoğunlaşılmasının gereği ne kadar mühim ise dönemin iç ve dış güncel siyasî gelişmelerinin de etkisi göz ardı edilmemelidir. 6-7 Eylül 1955 olayları ele alınırken dönemin iç ve dış siyasi olayları ile bunların tarihî arka planı hatırlanmalıdır.

1571'den beri Osmanlı hakimiyetinde bulunan Kıbrıs, 1878'de Kıbrıs Konvansiyonu ile İngiltere'ye geçici olarak bırakılmıştır. Antlaşmaya göre adanın mülkiyeti Osmanlı'da kalmakla birlikte idaresi İngilizlerde olacaktır. Adanın İngilizlere devri ile bir yandan bölgedeki dengeler değişirken bir yandan da adanın sosyo-ekonomik ve demografik yapısı değişime uğramaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında I. Dünya Savaşı'na girmesi ile birlikte Kıbrıs, 5 Kasım 1914'te İngiltere tarafından tek taraflı olarak ilhak edilmiştir (Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 2000, s.57-63). Bu yeni durum da adanın demografik yapısının Türkler aleyhine değişmesini hızlandırmıştır. Savaşın başlangıcındaki bu fiili durum Lozan Antlaşması'nın 20. maddesi ile hukukî hale gelmiştir.¹ Aynı şekilde fiili durumun hukuki hale gelmesiyle birlikte adadaki çok sayıda Türk'ün Anavatana göç etmesine sebep olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk-Yunan ilişkilerinin seyrini Kıbrıs değilse de başka meseleler belirleyecektir.

1922'de İstiklâl Harbi'nin Batı Cephesi'ndeki Türk-Yunan muharebeleri sona ermiş ve Lozan Antlaşması'ndan sonra yeni bir dönem başlamıştır. Artık Yunanistan'da kalan Türkler ve Türkiye'de kalan Rumlar konusu azınlıklar bağlamında iki devlet arasında tartışma konusu ve ilişkilerin en önemli belirleyicisi olacaktır. Buna Fener Rum Patrikhanesi'nin durumu da eklenince gerginlik artmış, trajik bir takım olaylar ve tartışmalardan sonra nüfus mübadelesi konusu 1930'da ancak kesin olarak çözüme kavuşturulmuştur. (Bozdağlıoğlu, (Ocak 2014), s. 9-32)

Bundan sonra Türk-Yunan ilişkilerinde bir bahar havası yaşanmaya başlamış ve iki ülke heyetlerinin karşılıklı ziyaretlerinin olduğu bir döneme girilmiştir. Yunan Başbakanı Venizelos'un Türkiye'yi ziyareti ilişkileri iyi komşuluk ve dostluk seviyesine taşımıştır. 1930'larda revizyonist ve saldırgan bir siyaset izleyen İtalya'nın Balkan politikası iki ülkeyi daha da yakınlaştırmıştır. Balkan ülkeleri dışişleri bakanları toplantıları/konferanslarından sonra Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında Balkan Antantı (1934) imzalanmıştır. Sınırların karşılıklı olarak güvence altına alındığı bu antlaşma ile bir yandan bölgesel barışa katkıda bulunulurken bir yandan da Türk-Yunan ilişkilerinin gelişim seyri olumlu etkilenmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan iki kutuplu yeni dünya düzeni şekillenirken Türk-Yunan ilişkileri de farklı bir mecraya girmeye başlamıştır. Her ne kadar savaş sırasında özellikle azınlıklara yönelik çıkarılan Varlık Vergisi uygulamalarının iki ülke ilişkilerinde olumsuz bir seyre sebep olmuşsa da savaş sonrası "komünizm tehlikesi"ne karşı aynı ittifak sisteminde yer alma düşüncesi iki ülkeyi yeniden yakınlaşmaya sevk etmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın sırasında ve sonrasında Yunanistan'ın beklentisi Kıbrıs'ın kendilerine verileceği yönündeydi. (Çukalas, 1970, s.180) Rumların ve Yunanların Enosis beklentileri bu dönemde sonuçsuz kalmış ve ada eskiden olduğu gibi İngilizler tarafından İstişare Meclisi tarafından yönetilmeye devam etmiştir. Savaş sonrasında Rumların ve

¹ Lozan Antlaşması'nın 20. maddesi "Türkiye Hükûmeti Kıbrıs'ın Britanya Hükûmeti tarafından 5 Kasım 1914'te ilan olunan ilhakını tanıdığını beyan eyler." şeklindedir.

Yunanların ortak hedefleri doğrultusunda adada bir takım eylemler gerçekleşmeye başlamıştır.

Kıbrıs'ta başlayan huzursuzluk ve eylemler Türkiye kamuoyunda 1948'den itibaren duyulmaya başlamıştır. Hükümet, İngiltere ve Yunanistan'la ilişkilerin bozulmaması için "sessiz" kalmayı tercih etmekle birlikte (Fırat, (Eylül 2000), s. 24) zaman zaman kamuoyu baskısıyla bir takım açıklamalarda da bulunmuştur. Ancak hükümet bütün açıklamalarında dikkatli bir dil kullanmıştır. İktidar değişikliğine sebep olacak 1950 seçim sürecinde CHP de DP de seçim propagandasında Kıbrıs meselesini gündeme taşımamaya dikkat etmiştir. (Armaoğlu, 1963, s. 19-25)

Yeni iktidar başlangıçta Kıbrıs meselesini Türkiye ile Yunanistan arasında büyük bir sorun olarak görmemiştir. Makarios'un Kıbrıs'ta Ortodoks Kilisesi başpiskoposluğuna seçilmesinden sonra Rumların Enosis söylemleri artmaya başlamış, Kıbrıs'ta bu söylemler eyleme dönüşmeye başlarken Yunanistan başbakanı Venizelos'un 1951'in başındaki demecinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesi gerektiğinin ifade edilmesi Türk kamuoyunda tepkiyle karşılanmıştır. (Gazioğlu, 1998, s. 2-4) Demokrat Parti hükümetin ilk yılında yaşanan bu gelişmeler Türk-Yunan ilişkilerinde ciddi bir gerginliğe sebep oluşturmamıştır. Zira 21 Eylül 1951'de pakt üyelerince Türkiye ve Yunanistan Ottawa'da yapılan toplantıda NATO'ya üye olarak kabul edilmişlerdir. (Albayrak, 2004, s. 423) Aynı ittifak sisteminde yer almış olma fikri iki ülke ilişkilerini hareketlendirmiş ve nispeten yakınlaşmalarına katkı sağlamıştır. (Uçarol, 1995, s. 740-743)

Kıbrıs'ta yaşananlara rağmen siyasal iktidarın nispeten "kayıtsızlığı" karşısında kamuoyunda özellikle de gençlerin Kıbrıs meselesini gündemde tutma gayretleri de gözden kaçmamaktadır. Türkiye Milli Talebe Federasyonu'na bağlı gençlik teşkilatlarının faaliyetlerinden anlaşıldığına göre Kıbrıs meselesi "Türk gençliğinin millî davası" haline gelmeye başlamıştır. (Gürün, 1983, s. 383-385) Fakat iki ülke yönetiminin NATO'daki müttefikliğinin yanında Yugoslavya'nın da dahil olduğu Balkan Paketi (1953) ile yaklaşan ilişkilerinde Kıbrıs konusu o sırada görünürde "bozan" etkisi oluşturmamıştır.

Buna karşılık Kıbrıs'taki gerginlik devam ederken Yunanistan adayı ilhak edebilmek için bir yandan kendi kamuoyunda bir hassasiyet oluşturmaya devam etmiş bir yandan da Birleşmiş Milletler'e başvuruda bulunmuştur. (Gönlübol vd, 1993, s. 338) Bu süreçte Türk hükümeti "sessizliğini" ve "soğukkanlılığını" muhafaza ederken Türk kamuoyu tepkisini ortaya koymaya basın da hükümeti sıkıştırmaya başlamıştır. (Gazioğlu, 1998, s. 53-54) Kıbrıs için oluşan baskı sonucunda Başbakan Menderes adanın Yunanistan'a verilemeyeceğine dair beyan da bulunmuştur. (Milliyet, 25 Ağustos 1954) Bu arada Birleşmiş Milletler'deki görüşmeden Yunanistan lehine bir karar çıkmamış şimdilik kaydıyla konu ertelenmiştir. (Ulus, 18 Aralık 1954)

1955 yılına gelindiğinde Kıbrıs'ta kanlı bir dönemin başlangıcı olacak olaylar ortaya çıkmaya başlayacaktır. EOKA (Ethniki Organosis Kiprion Agoniston "Kıbrıs Mücadelesi İçin Milli Teşkilat") tarafından terör ve şiddet olayları iki halkı karşı karşıya getirecektir. (Gazioğlu, 1998 s. 68) Olayların artması üzerine Türkiye Milli Talebe Federasyonu ve Kıbrıs

Türktür Cemiyeti gibi sivil toplum kuruluşları bir bildiri hazırlamış ve Kıbrıs'ın eninde sonunda Türkiye'ye katılacağını belirtmişlerdir. (Ulus, 24 Haziran 1955) Kamuoyu baskısı ve gelişen olaylardan sonra Demokrat Parti hükümeti konuyla ilgilenmeye ve sorunla ilgili tarihî, siyasî, etnik, askerî ve hukukî bakımlardan derinlemesine eğilmeye başlamıştır. Bu sırada İngiltere'nin Kıbrıs'ta egemenliğini sürdürüp sürdürmeme konusunda politika değişikliğine gitmesi ve meselenin üç devlet arasında çözüme kavuşturulması yönünde bir eğilim göstermesi yeni bir durumu ortaya çıkarmıştır. (Eroğul, 2003, s. 108-110) İngiltere hem Kıbrıs konusunu hem de Doğu Akdeniz'in güvenliği konusunu görüşmek üzere Yunanistan ve Türkiye'nin de katılacağı bir üçlü konferans toplanması gerektiğini bildirmiştir. (Zafer, 1 Temmuz 1955)

1955 yılının 29 Ağustos'unda yapılması kararlaştırılan Londra Konferansı ile “çözüme kavuşturuyormuş gibi yapan” klasik İngiliz siyasetinin burada da işlemeye başladığı anlaşılmaktadır. Esasen II. Dünya Savaşı'ndan galip de olsa büyük kayıplarla çıkan İngiltere yeni dönemde “maliyeti azaltmak” maksatlı yeni politikasının bir gereği olarak adada birbirine “düşman” iki toplum arasında istikrarı sağlamanın en önemli unsurunun kendisi olması gerektiğini de dünya kamuoyuna hissettirmekten geri durmamaktadır. Zaten konferans başlangıcında taraflara bölgedeki İngiliz varlığının kesinlikle tartışma konusu dahi yapılamayacağı belirtilirken konferans sonunda da en kazançlı çıkan yine İngilizler olacaktır.

Konferans takvimi işlerken Türk basınında -özellikle de Hürriyet gazetesinde- Yunanistan ve Rumlar aleyhinde yazılar çıkmaktadır (Bkz. Benlisoy, (Eylül 2000), s.28-38). Hürriyet'te çıkan yazılarda özellikle Fener Rum Patrikhanesi ve Patrik Athenagoros aleyhine yazılar dikkati çekmektedir (Hürriyet, 18 Temmuz 1955, 21 Temmuz 1955, 25 Temmuz 1955, 12 Ağustos 1955 vd.). Türk kamuoyu hararetle konuyu tartışırken Kıbrıs'ta da gerginliğin arttığı haberleri ile birlikte Dr. Fazıl Küçük'ün acil müdahale edilmesinin zamanın geldiği ve Kıbrıs'ın Rodos ya da Girit olmasına izin verilmemesi gerektiği yönündeki mesajları da bütün dikkatleri Kıbrıs'a çekmeye yetmiştir. Çeşitli derneklerin bildirimleri ve gazetelerdeki haberlerden de anlaşıldığına göre konferansa giderken kamuoyu da bütün millî hassasiyetleri ile konuya hazırlanmıştır.

Konferansa yaklaşık bir hafta kala İstanbul'da bazı gazetelerin başyazarları ile buluşan Menderes, konuya hassasiyetle yaklaştıklarını, Türk-Yunan dostluğuna önem vermekle birlikte soğukkanlılığı hiçbir zaman bırakmadıklarını, Kıbrıs'taki katliamlara sessiz kalmayacaklarını, Kıbrıs'ın Anadolu'nun devamı olduğunu ve adada Türkiye aleyhindeki bir değişikliğe müsaade etmeyeceklerini ifade etmiştir. (Hürriyet, 25 Ağustos 1955; Milliyet, 25 Ağustos 1955) Konferans esnasında karşılıklı tezlerin öne sürülmesi ve çeşitli tartışmalar yaşanmış netice itibarıyla 6-7 Eylül Olaylarının da etkisiyle kesin bir anlaşma çıkmadan konferans sona ermiştir.

Böyle bir atmosferde Selanik'te Atatürk'ün doğduğu ev bombalandığı haberinden sonra gerçekleşen 6-7 Eylül Olayları, kanaatimizce yalnızca Yunanistan ve Rumlara karşı biriken enerjinin patlamasıyla açıklanamayacak kadar derin bir arka plana sahiptir. Zira meselenin perde arkasına bakıldığında Cumhuriyet döneminde “ekonomi ve bürokrasinin Türkleştirilmesi” çabaları, ulus devlet bağlamında ele alınan “dil Türkleştirilmesi” ve -

Rumca da dâhil- diğer dillerin yasaklanması, “kültür ve eğitim kurumlarının Türkleştirilmesi”, “Trakya Olayları (1934)”, “gayrimüslimlerin askerlik hizmetine alınması (1941)” ve “Varlık Vergisi” gibi bazı olay ve uygulamaların 6-7 Eylül Olayları’ndan bağımsız düşünülmemeyeceği anlaşılmaktadır. (Güven, 2005, s. 79-118)

6-7 Eylül Olayları ve Kocaeli Basını

Türk kamuoyunda millî heyecanın arttığı bir dönemde Kıbrıs meselesinin görüşüldüğü Londra Konferansı’ndan bir neticenin çıkmadan dağılması Türkiye’de konuyla ilgili hassasiyeti büsbütün arttırmıştır. Bazı açılışlar dolayısıyla 6 Eylül günü İstanbul’da olan Başbakan Menderes’e Selanik’teki Atatürk’ün doğduğu eve bomba atıldığı haberi Cumhurbaşkanı Celal Bayar’la yemekten ulaştırılmıştır. Menderes bunun radyodan halka duyurulması talimatı vermiş ve haber saat 13 civarı halka duyurulmuştur. (Demirer, 2006, s. 73-77) Olayların ortaya çıkışında bir dönüm noktası olarak değerlendirilen İstanbul Ekspres gazetesinin o günkü akşam baskısında haber şu manşet ve alt başlıkla verilmiştir: *“Atamızın evi bomba ile hasara uğradı, sabaha karşı vukubulan bu menfur hadise infial uyandırdı. Bugün Ankara ve İstanbul radyolarının verdikleri bir habere göre bu gece yarısını dört dakika geçte Selanik’te Aziz Atatürk’ün evine konan bomba patlayarak evde büyük bir hasara sebep olmuştur.”* Gazetenin aynı nüshasında Kıbrıs Türktür Cemiyeti adına Hikmet Bil, *“Mukaddesata el uzatanlara bunu çok pahalı ödeteceğiz. Cemiyet, hadiselerin inkişafına göre yeni ve mühim açıklamalar yapacak”* (İstanbul Ekspres, 6 Eylül 1955) diyerek kamuoyundaki millî his ve heyecanı uyandıran intikam hissini tahrik eden açıklamaları dikkati çekmektedir. Aynı gün yayınladığı bildiri de cemiyet, geçmişte yaşanan elim hadiselerle de vurgu yaparak şunları dile getirmiştir: *“Aziz vatandaşlarımız, sizlere hitap ediyoruz; memleketimizi en zayıf zamanında alçakça istilaya gelen, evlerimizi yakan, analarımızı, kardeşlerimizi ve karılarımızı hunharca cinayetlere kurban eden, babalarımızı şehit eden, Yunan emperyalistleri, 1922 Eylül’ünde Akdeniz’e döküldüklerini unutmuş görünmekte, tecavüzlerini bugün de vatanın harimi ismeti sayılacak olan Selanik’te Aziz Atatürk’ümüzün doğduğu eve yöneltmiş bulunmaktadırlar. Saflarınızı sıklaştırınız. Aranızda bizden olmayanların hareketlerine son derece de dikkat ediniz ve milli yemini tekrarlayınız. Kıbrıs Türk’tür, Türk Kalacaktır.”* (Vatan, 7 Eylül 1955)

Hadisenin duyulmasının ardından Kıbrıs Türktür Cemiyeti, Taksim’de bir protesto gösterisi yapmaya başlamıştır. İstanbul’un çevresinden getirilmiş ve ellerinde aynı tornadan çıkmış gibi sopalar bulunan büyük bir kalabalık tarafından gösteriler başlamıştır. (Dosdoğru, 1994, s. 22-34) Taksim’de başlayan gösteriler azınlıklara ait ev ve iş yerleri ile kiliselerin bulunduğu tüm semtlerde devam etmiştir. (Ulus, 7 Eylül 1955; Cumhuriyet, 7 Eylül 1955; Hürriyet, 7 Eylül 1955) İstanbul’da başlayıp İzmir ve Ankara başta olmak üzere Anadolu’nun çeşitli kentlerinde azınlıklara yönelik, sonucu binlerce ev, işyeri ve mabedin yıkımıyla neticelenen bir dizi hadiseler zinciri yaşanmıştır. 6 Eylül günü başlayan ve gece boyu devam eden olayların ardından ortaya çıkan zararın bilançosu acı olmuştur. Hasar tespit çalışmaları yapılmış, bununla ilgili bir komisyon kurulmuş ve hükümet zararın karşılanacağını

açıklayarak bir yardım kampanyası başlatmıştır. Maddi ve manevi büyük kayıplara sebebiyet veren olayların ardından hükümet İstanbul başta olmak üzere İzmir ve Ankara’da örfi idare ilan etmiştir. Sokağa çıkma yasakları, gözaltılar ve tutuklamalarla olaylar yatıştırılmaya çalışılmış, ertesi gün de Kıbrıs Türktür Cemiyeti mahkeme kararıyla kapatılmıştır. Sıkıyönetim kararından sonra alınan sert tedbirlerle şiddet olayları kontrol altına alınmış, olayların ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülen gazete ve gazeteciler de sıkıyönetimin sert tedbirlerinden paylarını almıştır. (Zafer, 7 Eylül 1955; Ulus, 7 Eylül 1955; Akşam, 7 Eylül 1955; Vatan, 7 Eylül 1955; Yeni Sabah, 7 Eylül 1955; Ulus, 9 Eylül 1955; Akşam, 9 Eylül 1955; Cumhuriyet, 9 Eylül 1955) Bazı gazeteciler tutuklanırken bir kısım gazeteler de kapatılmıştır. 9 ay süren sıkıyönetim Haziran 1956’da sona ermiştir.

1955 yılında yayın hayatına devam eden Kocaeli yerel basınının 6-7 Eylül Olayları ile ilgili ilk haberleri 7 Eylül tarihinden itibaren okuyucularıyla buluşmuştur. Ancak olayların çıkışında etkili olan ve halkın heyecanını tahrik eden –özellikle de Kıbrıs ile ilgili- hadiselerin Kocaeli basınındaki yansımaları da 6-7 Eylül Olaylarını anlamak bakımından önemlidir. Yavuz gazetesinin “Demokrat Partililerle Halk Partililerin döğüşükleri” manşetinin yer aldığı 14 Ağustos tarihli nüshasında Birleşmiş Milletler’e Türkiye’nin adaya muhtariyet verilmesine karşı olduğuna dair muhtıra dikkati çekmektedir. (Yavuz, 14 Ağustos 1955) Gazetede bir yandan Türkiye’nin Londra Konferansı’nda “Kıbrıs’ın Türk toprağı olduğu, ancak bugünkü statünün devam edebileceğı tezi”nin savunulacağı (Yavuz, 17 Ağustos 1955) belirtilirken bir yandan da adadaki tedhiş hareketlerine karşı “100 bin Türk Ankara’nın müdahalesini bekliyor” (Yavuz, 19 Ağustos 1955) başlığı dikkati çekmektedir. Böyle hassas bir dönemde Meclis’in olağanüstü toplantıya çağrılacağı ve “hükümetin iç politikadaki tahrikler üzerinde Meclise izahat vereceğı” (Yavuz, 20 Ağustos 1955) haberleri gazetelerde yer almaktadır. Bu arada 6-7 Eylül Olaylarının arifesinde İçişleri Namık Gedik imzasıyla siyasi partilerin açık hava toplantıları hakkında bir tebliğı yayınlanmıştır. Bazı yayın organlarınca hürriyetlerin tahdidi olarak değerlendirilen bu tebliğ ile hükümet açık hava toplantılarının izni alınırken muhtevasının sarıh bir şekilde izah edilmesi gerektiğini belirtmiştir. (Yavuz, 21 Ağustos 1955) Hükümete yakın yayın politikasıyla gazetecilik yapan Yavuz, imzasız bir makale ile “lüzumsuz toplantıların tahdidi[nin] eski bir zaruret” olduğunun izahını yapmıştır (“Gününe Göre”, Yavuz, 23 Ağustos 1955, s. 2).

Kıbrıs meselesinin görüşüleceğı Londra Konferansının yaklaştığı günlerde gazeteler bu konuyla ilgili haber ve yorumlara yer vermiştir. Yavuz konuyu manşetine taşırken spot cümlesinde “Kıbrıs Türklerinin can ve mallarının korunması için İngiltere’ye bir nota tevdi edileceğı”ni dile getirmiştir (“Kıbrıs Görüşmelerine Katılacak Heyetimiz Yarın Gidiyor”, Yavuz, 24 Ağustos 1955, s. 1). Notanın verilmesinin ardından Yunan Hükümetinin endişesi artmış ve Atina, Türkiye’deki diplomatlarını çağırmıştır (“Kıbrıs Hakkında Hazırlanan Nota İngiltere’ye Verildi”, Yavuz, 25 Ağustos 1955, s.1). Konferansın başlamasına az bir zaman kala, heyetin Londra yolunda olduğu sırada Başbakan Menderes, Kıbrıs meselesiyle ilgili olarak “*Türkiye’nin Kıbrıs statükosunda bugün ve yarın için memleket aleyhine bir değışikliğe katiyen tahammülü yoktur. Yunanistan’da akıl ve izanın çabucak hâkim olmasını istiyoruz*” (“Başvekil Adnan Menderesin Kıbrıs’a Dair Beyanatı”, Demokrat Kocaeli, 26 Ağustos 1955; “Başvekilin Kıbrıs Meselesine Dair Beyanatı”, Yavuz, 26 Ağustos 1955; Azim, 26 Ağustos

1955) şeklinde bir beyanda bulunmuştur. Bu arada Yunan gazetesi Acropolis gazetesinin haberine dayanarak Demokrat Kocaeli’de çıkan habere göre Kıbrıs’ta Rum tedhişçilerinin 28 Ağustos’ta büyük katliam yapılacağını ilan etmeleri ve bu katliamda ada Türklerinin öldürüleceğini bildirmeleri üzerine Ankara ve İstanbul’daki reaksiyon Atina’da panik oluşturmuş ve gazeteler adadaki Türklere hürmet edileceği bildirilmiştir (Demokrat Kocaeli, 28 Ağustos 1955).

Türk heyetinin Londra’ya ulaştığı gün İngiliz hariciyesi “Kıbrıs’ta herhangi bir karışıklığa mani olmak için bütün emniyet tedbirlerinin alındığını” (“Türk Heyeti Londraya Vardı”, Yavuz, 27 Ağustos 1955, s.1) belirtmiştir. Hereke’de çıkan İstiklâl gazetesinin manşetten duyurduğu habere göre “üçlerden biri terk etmezse konferans, üç hafta kadar sürecektir”. (“Kıbrıs Ait Üçlü Londra Konferansı”, İstiklâl, 30 Ağustos 1955, s.1) Bu arada millî bir meselede muhalefetin duruşunu yansıtmaya bakımından dikkate şayan bir olay da İsmet İnönü’nün konuyla ilgili hükümetin duruşuyla uyumlu bir açıklamasıdır. Dış meseleler ve tehlikeler üzerinde iktidarın muhalefetle işbirliği yapmasının gereğine vurgu yapan İnönü, bütün dikkatlerinin Kıbrıs’la meşgul olacağını belirtmiştir. (Yavuz, 27 Ağustos 1955, s. 1, 3)

Konferansla ilgili haberler devam ederken konferans daha başlamadan yapılan temaslardan birinin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’nun İngiliz mevkidaşı ile görüşmesi olduğu belirtilmektedir. Yavuz’un manşetinde yer alan habere göre İngiltere Kıbrıs Türkleri için teminat vermiştir. (Yavuz, 28 Ağustos 1955) Buna karşılık konferans devam ederken gelen habere bakıldığında Yunan heyetinin İngiliz tezine yakın bir şekilde dahilî bir muhtariyette ısrarlı olduğu vurgulanmıştır. (Yavuz, 2 Eylül 1955, s.1) Konferansta Zorlu, Türk tezini savunurken “Türkiye bir harb vukuunda müdafaasını Kıbrıs’ı hesaba katmaksızın düşünemez” ifadesini kullanmış, bakanın “Kıbrıs’ın mukadderatı ancak Türkiye ile İngiltere arasında tayin edilebilir” cümlesi ise Yavuz tarafından manşetten verilmiştir. (Yavuz, 3 Eylül 1955) Zorlu’nun konferanstaki nutkunu manşetten veren bir diğer yerel gazete de Hürsöz olmuştur. Gazete, Zorlu’nun “Eğer nüfus çoğunluğu göz önünde alınır, Batı Trakya’nın Türkiye’nin olması lazım gelmektedir” ifadesini spot cümle olarak verirken Türkiye’nin Kıbrıs’ta statükonun muhafaza edilmesi gerektiği fikrinde olduğunu belirtmiştir. (Hürsöz, 3 Eylül 1955) Zorlu, “statüko bozulacaksa ada Türkiye’ye avdet etmelidir” diyerek Kıbrıs’ın Yunanistan’a verilmesine katı şekilde karşı koyacağını bildirmiştir. (Bizim Şehir, 3 Eylül 1955) İstiklâl gazetesinde de Zorlu’nun konuşmasını manşete taşıyarak “Kıbrıs asla Yunanistan’ın olamaz!” ifadesini kullanmıştır. (İstiklâl, 3 Eylül 1955) Böyle bir dönemde Kocaeli basınına yakın gazetelerinden olan Demokrat Kocaeli gazetesinin 1. sayfasında haberlerin arasında “Kıbrıs Türktür Türk Kalacaktır” (Demokrat Kocaeli, 31 Ağustos 1955) ifadesi dikkati çekmektedir. Bu tür slogan ifadeler² gazetenin diğer sayılarında da yer almıştır. (Demokrat Kocaeli, 4 Eylül 1955)

² Zaman zaman “Vatandaş: THK’na yardım etmek ulvi bir vazifedir” gibi kamu spotu tarzındaki ifadeler gibi “Kıbrıs Türktür Türk Kalacaktır” ifadesi de sütunlarda yer bulmuştur. Dönemin diğer yerel gazetelerinde de “Vatandaş: Kimsesiz çocukları koru ve yardım et” gibi benzer spot cümlelerle karşılaşmak mümkündür. Bkz. Hürsöz, 31 Ağustos 1955

Bu arada Kıbrıs'ta yaşananlarla ilgili olarak Kocaeli gazetelerinde çeşitli haber ve yorumlar yer almaktadır. Hürsöz gazetesinde çıkan bir köşe yazısında Türkiye'deki hakim kanaatin İngiliz kraliçesinin Yunanlarla akraba olmasının da etkisiyle bu işin Yunan tezine yakın bir şekilde neticeleneceği şeklinde olduğu iddia edilirken "Türkiye'nin kuvvetli Başvekili Adnan Menderes'in sert beyanatından da anlaşılacağı üzere Türkiye'nin bu davada ciddi ve azimli olduğu" vurgulanmaktadır. (Telser, Hürsöz, 31 Ağustos 1955, s. 1-2) Benzer şekilde Azim gazetesinde çıkan iki başyazıda da Menderes'in Kıbrıs hakkındaki görüşünü net bir şekilde açıklaması değerlendirilmiştir. Gazeteye göre "bu beyan yurt içinde ve yurt dışında bulunan bütün ırkdaşlarımızı geniş bir huzur ve rahata ulaştırmış, bir papazın tahriklerine uyan ve itidalini kaybeden Yunan hükümetine bu cevap muhakkak soğuk bir duş tesiri yapmıştır". ("Beklenen Demeç", Azim, 26 Ağustos 1955) Ayrıca böyle bir beyanat "iç politikada partiler arasında husule gelen uçurumların harici meselelerde tamamen kapanması"na katkıda bulunacak bir beyanat olarak değerlendirilmiştir. Bu noktada "İnönü'nün ve diğer muhalif parti liderlerinin Kıbrıs meselesi ile ilgili olarak vermiş oldukları beyanat milletçe dış konularda birleştikimiz" şeklinde yorumlanmıştır. ("Ortaya Çıkan Hakikat", Azim, 28 Ağustos 1955)

Konferans devam ederken Kıbrıs'taki tedhiş de devam etmektedir. Bununla birlikte adadaki "sağcı ve solcu Rumlar" iç çatışma yaşamaktadırlar. (Yavuz, 4 Eylül 1955) Konferansın sürdüğü bir dönemde Londra sokaklarında Kıbrıs Türklerinden müteşekkil 500 kişilik bir grubun yürüyüş yaptığı haberleri gelmektedir. Ayrıca Sunday Times gazetesini referans gösteren Yavuz, konferanstan bir netice çıkmayacağını manşetten dile getirmektedir. ("Kıbrıs Konferansından Bir Netice Beklenmiyor", Yavuz, 6 Eylül 1955, s.1) Türk Dışişleri bakanının konferansın uzamasının bir anlamı olmadığını İngilizlere ifade ettikten sonra bir basın toplantısı düzenleyerek "Türlere ancak eşit veya konfederal haklar tanınması halinde geniş muhtariyeti derpiş eden İngiliz planına taraftar olabileceğimizi açıklamıştır". ("Yunanlıların Lehine Bir Tavizi Kabul Etmeyeceğiz", Yavuz, 7 Eylül 1955, s. 1) Olayların çıktığı gün Hürsöz'de yayınlanan başlıksız bir köşe yazısında Rumların Türlere karşı önyargılı ve düşmanlık hissi besledikleri ifade edildikten sonra şu cümleler kullanılmıştır: "... Bugün o zihniyetteki Rumlara artık bizim yol gösterme zamanımız gelmiş bulunmaktadır. O yol ki Kıbrıs'tan çıkma yoludur. O yol ki haddini bilme yoludur". (Yalım, Hürsöz, 6 Eylül 1955, s. 1) Böyle bir yoruma muvazi bir yorum da Hereke'de çıkan İstiklâl gazetesinde çıkmıştır: "Bize kalırsa en müsait hareket, bir manga asker gönderip adanın işgali olur. Bilmem Türk hükümet ve efkar-ı umumiyesi buna ne buyurur". (İstiklâl, 30 Ağustos 1955) Esasen bu ve benzeri yorumlar bir yandan kamuoyunda Kıbrıs konusundaki hassasiyeti gösterirken bir yandan da toplumun "barut fıçısı" haline geldiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Olaylarla ilgili haberler daha başlamadan önce Yavuz'un 7 Eylül tarihli nüshasında Başbakanın Kıbrıs Türktür Cemiyeti başkanı Hikmet Bil'i kabul ettiği, Kıbrıs'la ilgili çalışmalar hakkında izahat aldığı ve yapılan çalışmalardan duyduğu memnuniyet dile getirilmiştir. ("Başvekil Kıbrıs Türktür Cemiyeti Reisini Kabul Etti", Yavuz, 7 Eylül 1955, s.1) Bununla birlikte olaylar karşısında hükümetin aldığı tedbirler arasında İstanbul ve İzmir'den yapılacak hususi şehirlerarası telefon konuşmaları durdurulmuş, itfaiye, polis ve

askerî kuvvetlerin tam teçhizatla hareket etmeleri emredilmiştir. Trenle İstanbul'dan Ankara'ya hareket eden Cumhurbaşkanı Bayar ve Başbakan Menderes olaylardan Sapanca'da haberdar edilmişler geri İstanbul'a dönmüşlerdir. (Yavuz, 8 Eylül 1955)

6-7 Eylül Olaylarıyla ilgili Kocaeli basınında çıkan ilk haberlere bakıldığında Demokrat Parti'ye yakınlığı ile bilinen Yavuz, yaşanan olaylardan ziyade İstanbul ve İzmir'de ilan edilen “fevkalade hal”³ kaldırıldığı ve zarar gören vatandaşların zararlarının tazmin edileceği manşetten duyurulmaktadır. (Yavuz, 8 Eylül 1955) Bizim Şehir gazetesi ve Azim gazetesi de Yavuz gazetesi gibi olaylardan ziyade örfi idarenin kaldırıldığını, hükümetin vatandaşlardan anlayış ve sabır beklediğini manşetten dile getirmiştir. (Azim, 8 Eylül 1955, s.1)

Yine hükümete yakınlığı ile bilinen Demokrat Kocaeli gazetesi ise olayı manşetten duyurmuştur. “Aziz Atatürk'ün Evinin Bombalanması Bazı Tertipçilerinde İşine Yarayarak Şuursuz Hale Gelen Gençlikle İstanbul'da Büyük Zararlar İka Eden Gösteriş Yapıldı” manşetiyle çıkan gazete şu ifadeleri kullanmıştır: “Pazartesi gecesini Selanik'te Aziz Atatürkümüzün evinin bombalanması, aylardan beri Kıbrıs mevzuunda gerilmiş sinirlerin kopmasına sebebiyet vermiştir. Bu halden istifadeye kalkan bazı tahrikçilerde teessürden şuursuz hale gelen İstanbul gençliğini işgal ederek memleketçe üzüntü doğuran müessif İstanbul hadisesi meydana gelmiştir. Salıyı Çarşambaya bağlayan gece beş altı koldan İstanbul'a yayılan şuursuz topluluk ekseriyeti Rum vatandaşlara ait olan mağazaları kırıp dökmüşlerdir. Bu müessif hadise hakkında lüzumlu tahkikata başlanılmıştır. Yürüyüşler tertip edenler tevkif edilmeğe başlanmıştır. Hadise şehrimizde de büyük üzüntü uyandırmıştır.” (Demokrat Kocaeli, 8 Eylül 1955)

Hürsöz gazetesinin 7 Eylül tarihli sayısının manşeti dönemin İstanbul Ekspres gazetesinin 6 Eylül tarihli akşam baskısında⁴ çıkan manşetine benzemektedir. Bombanın

³ Hükümet Anadolu ajansı vasıtasıyla yayınladığı ve bir gece sürecek olan resmi tebliğ ile örfi idare ilan etmiştir. Söz konusu resmi tebliğ şu şekildedir:

“İstanbul ve İzmir'de Kıbrıs meselesini ve Selanik'te Atatürk'ün doğduğu ev ve konsoloshanemize karşı vuku bulan tecavüzü vesile ittihaz ederek vatandaşları birbirine tahrik ve memleketin yüksek menfaatlerine aykırı olarak hükümet kuvvetlerinin tebliğine karşı koymak gibi toplu hareketlerde bulunmak yağmaya ve yangın çıkarmaya teşebbüs etmek suretiyle girilen hareket muvacehesinde Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 86ncı maddesine tevfikan İstanbul ve İzmir'de örfi idare ilan edilmiştir. Keyfiyet ehemmiyetle tebliğ ve ilan olunur.” (Yavuz, 8 Eylül 1955)

İstanbul, Ankara ve İzmir'de ilan edilen örfi idare bir gün sonra kaldırılmıştır fakat şu tebliğ ile örfi idarenin devam edeceği ilan edilmiştir:

“Başvekaletten tebliğ olunmuştur:

6 Eylülde İzmir'de ve bilhassa İstanbul'da geç saatlere kadar devam eden nümayişler sebebiyle buralarda fevkalade halin mevcudiyeti ilan edilmişse de 7 Eylül 1955 tarihinde neşredilen hükümet beyannamesinde bu vaziyetin değiştiği bildirilmişti.

Bu beyannamenin neşrinden sonraki hadiselerin âmme huzur ve asayişini yeniden ihlal edecek bir istidat göstermesi muvacehesinde vaziyeti etrafiyle tetkik eden Vekiller Heyeti, memleketin yüksek menfaatlerini korumak için İstanbul, İzmir ve Ankara'da örfi idare ilanına müttefikan karar verilmiştir.” (Bizim Şehir, 9 Eylül 1955)

⁴ 6-7 Eylül Olayları ile ilgili iddialardan biri “kağıt sıkıntısının yaşandığı bir dönemde İstanbul Ekspres gazetesinin akşam baskısının hiç olmadığı kadar fazla basılması”dır. Dönemin Selüloz ve Kağıt Sanayi Fabrikaları (SEKA) genel müdürü Enver Atafirat olayların öncesine rastlayan günlerde bir basın toplantısında “Türkiye'de çıkan bilumum gazetelerin senelik kağıt ihtiyacının 15-16 bin ton arasında olduğunu yeni tevzi

tesiriyle Atatürk'ün doğduğu evin camlarının kırıldığı, konsolosluğun da duvarlarının yıkıldığı bildirilirken Yunan Hükümetinin hasarı tamir edeceği belirtilmektedir. Yunan Başvekili'nin "bu müessif hadiseyi hakiki bir Yunanlı'nın yapmış olduğuna ihtimal vermediği" ifade edilmiştir. ("Selânik'te Aziz Atanın Doğduğu Eve Bomba Atıldı", Hürsöz, 7 Eylül 1955, s. 1)

Hürsöz'ün 6-7 Eylül Olayları ile ilgili manşeti ise uzun cümlelerden oluşmaktadır. Tahripten bahsedilirken, Bayar ve Menderes'in nümayişçilerle bizzat meşgul oldukları, polis ve askerinin iş başında ve tank birliklerinin İstanbul sokaklarında olduğu sekiz sütuna manşet ve alt cümleler şeklinde duyurulmaktadır. (Hürsöz, 8 Eylül 1955) Gece saat 12'de İstanbul'a gidip dönen gazetenin imtiyaz sahibi Selahattin Telser'in hazırladığı habere göre Ankara'ya dönüş yolunda olaylardan haberdar edildikten sonra "son süratle" İstanbul'a dönen Bayar ve Menderes ellerinde Atatürk resmi ve bayraklarla yürüyen nümayişçilerin hareketlerine bizzat mani olmuşlardır. Bu arada "Kocaeli Emniyet Müdürü ve Cumhurbaşkanı'nın yaveri bu mühim hadisenin devamını önlemişlerdir". Telser'in Kocaeli Emniyet Müdürü Mümtaz Kolankaya'nın muvaffakiyeti olarak değerlendirdiği haber şu şekilde gazete yer almaktadır: "*Evvelki gece otomobile İstanbul'a giden sayın Cumhurreisimiz, Başvekilimiz ve devlet vekilimizi 45 dakika gibi kısa bir zamanda İstanbul'a götüren ve Kadıköy'de Maltepe'de karşılarında çıkan halk kitlelerini gayet mahirane ve ciddiyetle dağıtmaya muvaffak olan Kocaeli Emniyet teşkilatı ve Emniyet müdürü Mümtaz Kolankaya gazetemizin bizzat şahidi olduğu hadiselerden dolayı tebrik etmeyi bir vazife bilir.*"⁵ (Hürsöz, 8 Eylül 1955, s. 1) Gazetenin başyazısını da kaleme alan Selahaddin Telser, Cumhurbaşkanı ve Başbakanın hadise karşısında çok üzüntülü olduklarını belirttikten sonra "*Hariçte ve dâhildeki vatandaşlarımızın korunması baldırı çıplaklara mı kalmıştır. Yapılan bu taşkınlığın müsebbipleri elbette ki bulunacaktır. İşin en garibi hadisenin İzmir'de ve İstanbul'un bütün semtlerinde aynı saatte olmasıdır.*" derken olayların perde arkasını aralamaya çalışmaktadır. Provokasyona dikkat çeken yazar, "*Bence Yunanistan'da nasıl atılan bomba hakiki Rumlar tarafından atılmadığı kanaati varsa İstanbul ve İzmir'deki hadiselerde de saf ve temiz ruhlu vatandaşlarımızın arasına girmiş kimselerin bu işi hazırladıkları akla gelmektedir.*" olayların "dünya çapında bir hadise" olduğu vurgusu dikkati çekmektedir. (Telser, "Ben Beğenmedim", Hürsöz, 8 Eylül 1955, s. 1-2) Hürsöz'ün bir diğer manşetinde dile getirilen iddiaya göre yabancı diplomatlar olayların çıkışında Yunan tahrikinin etkisi olduğunu ve Türk milletinin başka dinlere ve ibadet yerlerine olan saygısını fütühat devrinde dünyaya ispat ettiklerini ifade

---

sistemine göre badema kağıt sıkıntısının olmayacağını katıyetle ifade etmiştir" (*Demokrat Kocaeli*, 30 Ağustos 1955). İstanbul Ekspres gazetesinin o gün 290 bin adet bastığına dair iddialara gazetenin o dönemdeki yazı işleri müdürü Gökşin Sipahioğlu, Muammer Elveren'e verdiği röportajda cevap vermiştir. Sipahioğlu bu iddianın o günün şartlarında teknik olarak mümkün olmadığını delilleriyle ispatlamaya çalışmıştır. <https://www.hurriyet.com.tr/iste-utanc-gecesi-nin-tartisilan-gazetesi-36496694> (Erişim tarihi: 10.09.2021). Bununla birlikte gazetenin sahibi Mithat Perin ise bu konuyla ilgili olarak ikinci baskıyı yapmama yönünde karar aldıklarını ancak matbaaya geldiğinde 180 bininin basılmış olduğunu, bunun üzerine kağıdı kesip basılmaması yönünde talimat verdiğini fakat kendisi ayrıldıktan sonra basımın devam ettiğini ifade etmiştir. (*Sabah*, 1 Temmuz 2000)

⁵ Ayrıca olaylarda Kocaeli Emniyetinin özellikle de Kadıköy'de yaptıklarını Selahaddin Telser aynı gün bir diğer köşe yazısında ayrıntılı olarak ele almıştır. Bkz. Selahaddin Telser, "İstanbulda Gördüklerim", *Hürsöz*, 8 Eylül 1955, s. 2-3

etmişlerdir. (“Yabancı Diplomatlar Hadiselerin Zuhurunda Yunan Tahriklerinin Başlıca Sebep Olduğunu Söylüyorlar”, Hürsöz, 9 Eylül 1955, s. 1)

Kocaeli basınında 6-7 Eylül olaylarıyla ilgili en sert ifadeler Hereke’de yayınlanan İstiklâl gazetesindeki bir makalede kullanılmıştır. Fahri Üstündağ imzalı makalede Yunanlara karşı ağır ifadelere, tehditlere ve küfürlere yer verilmiştir. Makale şu cümlelerle bitirilmiştir: “Akıbetiniz yakındır. Hele biraz kıvıldanın. Bu milletin her ferdi on Yunan gâvuru gebertmeğe ant içmiştir. Bunu böyle bilesiniz. Bir kere Türkün ayranı kabarmasın. Bu yapılanlar size küçük bir ihtardır”. (Üstündağ, “Türkün Ayranı”, İstiklâl, 8 Eylül 1955, s.1)

Bununla birlikte piyasayı rahatlatmaya yönelik yorum ve değerlendirmelerde de bulunan Hürsöz, “bu tahribatın piyasada darlık çıkartacağı yolundaki düşünce ve propagandalar sırf fırsatçıların maksadına matuf uydurma” haberler olduğunu vurgulamıştır. (“İstanbul’daki Tahribat Piyasaya Tesir Etmez”, Hürsöz, 9 Eylül 1955, s. 1)

Kocaeli Emniyeti’nin 6-7 Eylül Olaylarından sonra “çapulculuk malı” bulunmasına yönelik trafik kontrollerinde çeşitli eşyaların ele geçirildiğine dair haberler de yerel basında dikkati çekmektedir. Hürsöz gazetesindeki habere göre “Kocaeli trafik ekipleri Tosya plakalı otobüste yapmış oldukları bir arama neticesinde Tosya kazasının Gökçeöz köyünden Ali Sarıtaş, İnebolu kazası Tavyare köyünden Hamza Kösem, Ilgaz kazası Bucara köyünden Reşat Çalışkan, Ordu vilayetinin Perşembe nahiyesine bağlı Kutluca köyünden Ahmed Şen’in yük ve bavullarında İstanbul’da talan edilen eşyalar” bulunmuştur. (“İstanbulda Talan Edilen Eşyaları Köylerine Götürürlerken Yakalandılar”, Hürsöz, 13 Eylül 1955, s. 1-2) Başka bir kontrolde de Zonguldak’a giden bir otobüste “altın suyuna batırılmış bir gerdanlık ve 5-6 metre uzunluğunda keten perdelik” ele geçirilmiş konuyla ilgili iki kişi İstanbul Örfi İdare Komutanlığı’na gönderilmiştir. (“Trafik Polisi İki Yağmacı Daha Yakaladı”, Hürsöz, 14 Eylül 1955, s.1) Buna benzer haberler gazetelerde yer alırken (Hürsöz, 15 Eylül 1955; Hürsöz, 16 Eylül 1955; Hürsöz, 17 Eylül 1955; Bizim Şehir, 13 Eylül 1955) hükümetçe alınan kararın yerinde olduğu dile getirilmiş ancak aramalarda usulün “sakat” olduğu belirtilmiştir. (Akarsu, “Arama Tarama”, Hürsöz, 13 Eylül 1955, s. 1)

Olaylardan sonra, yurt çapında faaliyet gösteren Kıbrıs Türktür Derneği’nin kapatılma kararı Kocaeli’deki merkez ve şubelerin de kapatılmasıyla neticelenmiştir. Ancak Hereke’de neşredilen İstiklâl gazetesi 7 Eylül tarihli nüshasında manşetten duyurduğu habere göre derneğin ilgi büyük olduğundan Hereke’de bir şube açılması kararlaştırılmıştır. Herekeliler derneğin İzmit şubesine müracaatta bulunmuşlar ve formalitelerden sonra açılış merasimi yapılacak ve hatta İzmit şube başkanı Süreyya Sofuoğlu da açılışta bulunacaktır. Derneğin Hereke müteşebbis üyeleri ise şunlardan müteşekkil olacaktır: Fahri Üstündağ (Gazeteci), Şerafettin Yavuz (Yüksek Mühendis), Kemal Sarı (İşçi Sendikası Başkanı), Reşat Ariel (İdare Memuru) Refik Şanel (Marangoz ustası). (İstiklâl, 7 Eylül 1955) Fakat iki gün sonraki nüshasında manşetten duyurduğu haberle “Cemiyetin merkezinin mühürlendiği ve evrakına el konduğu” belirtilerek “bu suretle Hereke şubesi açılmadan kapanmış oldu” denilmiştir. (İstiklâl, 9 Eylül 1955)

Bu arada İstanbul, İzmir ve Ankara'da ilan edilen Örfi İdare Komutanlığına da Üçüncü Ordu Müfettişi Korgeneral Nurettin Aknoz Paşa tayin edilmiştir. Hükümetin olaylar sonrası aldığı bu ve benzeri tedbirlerin muhalefette bulunan CHP ve CMP tarafından da tasvip edildiği anlaşılmaktadır. Hükümetin tebliğinin yanı sıra Cumhurbaşkanı Bayar da bir tebliğ yayınlarak TBMM'yi 12 Eylül 1955 günü içtima davet etmiştir. (Yavuz, 9 Eylül 1955; Hürsöz, 9 Eylül 1955; Bizim Şehir, 9 Eylül 1955; İstiklâl, 8 Eylül 1955) Bu arada yağma ve tahripde buldukları tespit edilen 2207 şahsı muhakeme etmek üzere İstanbul'da üç örfi idare mahkemesi kurulmuştur. (Yavuz, 11 Eylül 1955) Hükümetin "milli sermayeyi heder edercesine tertiplenen bu hadise karşısında Ankara, İzmir ve İstanbul'da örfi idare ilan etmesi" kararı kamuoyunda memnuniyetle karşılanmıştır. (Demokrat Kocaeli, 9 Eylül 1955) Hatta Demokrat Kocaeli gazetesi şehirde asayiş hadiselerinin azalmasını ilan edilen örfi idareye bağlayarak bundan memnuniyet duyduğunu ifade etmiş ve konula ilgili bir haberini "bugün polis ve jandarmaya hiçbir hadise aksetmemiştir" cümlesi ile noktalamıştır. (Demokrat Kocaeli, 23 Eylül 1955, s. 1) İstiklâl gazetesi ise muhtemel hadiselerle karşı hükümetin aldığı tedbirler cümlesinden olan örfi idarenin altı uzatılması kararının memnuniyetle karşılandığını iddia etmiştir. (İstiklâl, 14 Eylül 1955)

Aynı şekilde hükümet de bir tebliğ yayınlamıştır. Hükümetin daha ilk günden olaylara bakışını göstermesi bakımından önemli olduğu düşünülen bu bildiri de şu ifadeler dikkati çekmektedir: "*Kıbrıs meselesi etrafında cereyan eden hadiseler dolayısıyla aylardan beri umumi efkârda hâsıl olan şiddetli heyecana inzimamen Selanik'te aziz Atatürk'ün evine ve o konsolosluğumuza karşı tertiplenen suikast, kısmen maksatlı hainane kısmen de idrak ve şuurdan mahrum tahrikçilerin de tesiriyle büyük kitlelerin vücuda getirdikleri nümayiş hareketlerine sebep olmuş ve bu hal bilhassa İstanbul'da gecenin geç saatlerine kadar devam etmiştir. Bu esnada büyük ekseriyetle Rum vatandaşlarımıza ait olmak üzere dükkân ve mağazalara girilmek suretiyle büyük tahribat yapılmış olduğunu en derin teessür ve teessüflerimizle ifade etmek isteriz. Denilebilir ki, dün gece İstanbul ve memleket esas itibarıyla bir komünist tertip ve tahrike ve ağır bir darbeye maruz kalmıştır. Bu şuursuz ve memleketin yüksek menfaatlerine kastedilen hareket, bir kısım milli serveti yok etmekle beraber, bütün hakları Teşkilat-ı Esasiye Kanunumuzun teminatı altında bulunan Türk vatandaşlarından bir kısmını da telafisi ağır zararlara uğratmış ve büyük bir felaket halini almış bulunmaktadır. Bu vatandaşlarımızın maruz kaldıkları zararları süratle telafi ve tazmin hiç şüphe yok ki devletlik vasfının icaplarındanadır. Ve bu icap yerine getirilecektir. Bu hadiselerin şiddetle ihlal ettiği amme huzur ve asayişini yeniden ve derhal tesis için bütün gerekli tedbirler alınmış ve alınacaktır, hadiselerin cereyanı sırasında en acil bir tedbir olmak üzere İstanbul ve İzmir'de fevkalade halin mevcudiyeti ilan edilmiş ve fakat hükümet kuvvetlerinin vaziyete hakim olmaları üzerine kaldırılmıştır. Maksatlı veya şuursuz tahriklerin de büyük tesiri bulunan bu çok acıklı hadisenin doğrudan doğruya alet ve failleriyle bunu tertip ve tahrik edenler mutlaka ve süratle cezalandırılacaklardır. Şimdiye kadar birçok tahrikçiler yakalanmış ve bunlar hakkında kanuni takibata başlanmıştır. Şuur ve idrak sahibi, memleketin yüksek menfaatlerine hürmetle bağlı bütün vatandaşlarımızın hükümetler azasına yardımcı olmaları bugünün en mühim vatan vazifesidir.*" (Yavuz, 9 Eylül 1955, s. 1, 3) Olayların etkisi ve sıcaklığı devam ederken hükümetin olayın failleriyle alakalı olarak

“komünist tertip” nitelemesinde bulunması dönemin konjonktürel vaziyetiyle paralellik arz etmektedir. “Kısmen hainane tahrikçilerin” baştan itibaren “komünistler” olarak ifade edilmesi, Bayar’a atfedilen “bu kış komünizm gelecek” şeklindeki klasik repliğin bir benzeri olarak değerlendirilebilir.

Tebliğde geçen “devletlik vasfının icabı” cümlesinden olarak devlet zarar gören vatandaşlara yardım için cumhurbaşkanı himayesinde bir komite oluşturmuştur. Bundan sonra da Rum okul ve kiliselerinin tamirine başlanmış ve tahribe uğrayan iş yerlerine kredi kolaylığı sağlanmıştır. (Yavuz, 10 Eylül 1955) Milli Müdafaa Vekaletinin bildirisini ile olaylardan zarar gören vatandaşların “ihtiyat eğitimi” için askere alınmayacağı” da kararlaştırılmıştır. (Yavuz, 14 Eylül 1955)

Hükümetin yayınladığı tebliğ Yavuz gazetesince memnuniyetle ve “saygı dolu tasvip” karşılanmıştır. “Yavuz” imzasıyla başyazı şeklinde yayınlanan makalede hadiselerin “aynı zamanda iki büyük vilayetimizde tertiplenişi, tahrip vasıtaları, mesai harici saatlere sığdırılması ile her koldan harekete geçilmiş olması, yalnız yağmacılık ve yaygaracılıkla iktifa edilmeyerek yer yer yangınlar çıkarılmış olması vaziyetleri”ne dikkati çekmiştir. Ancak bununla ilgili açıkça net bir değerlendirmede bulunmadan hükümetin baştan beri krizi iyi yönettiğine vurgu yapmıştır. (“Tek tesellimiz”, Yavuz, 10 Eylül 1955, s. 1-2) Hükümetle aynı dili kullanan Hürsöz gazetesi yakalanan tahrikçiler arasında sabıkalı komünistler olduğunu vurgulu bir şekilde dile getirmiştir. (Hürsöz, 10 Eylül 1955, s. 1) Hürsöz gazetesi hükümet yanlısı diğer Kocaeli gazeteleri gibi hükümetin aldığı tedbirleri olumlu karşılamaktadır. Gazeteye göre “Kıbrıs davasının kızıl tahrikçiler tarafından istismarı neticesinde tecelli eden” olayları gençlik kuruluşları tasvip etmemiş, olgunluğu elden bırakmayarak hükümete yardımcı olacaklarını bildirmişlerdir. “*Türk gencinin en büyük vasfı milli efendilik, tarihi olgunluk hak gözetmeksizin vatandaş ve insan haklarına tam saygıdır*” düşüncesini dile getiren gençler bu fikirleriyle Hürsöz gazetesinde manşet olmuşlardır. (“Gençlik Teşekkülleri Son Hadiseleri Tasvip Etmiyor”, Hürsöz, 10 Eylül 1955, s. 1) Olayların “failleri” olarak hükümet ve kamuoyu tarafından “komünistler” işaretlendikten sonra, daha önce tevkif edilmiş olan Kıbrıs Türktür Cemiyeti kurucuları tahliye edilmişlerdir. (İstiklâl, 14 Eylül 1955)

Olayların sıcaklığı devam ederken dahilden ve hariçten itidal çağruları yükselirken Bizim Şehir gazetesinde “Adapazarı’nda Bir Rum Kadının İğrenç Sözleri” başlıklı bir haber dikkati çekmektedir. Anastasi Meral adlı aslen Rum olan bir kadın 13. Süvari Alayı erlerinden Kudrettin Çoklu’ya bir çöp atma meselesinden sinirlenerek “Sen Türksen, ben de Yunanlıyım, senin gibi on Türkü çiğnerim” diyerek hakaret etmiştir. (Bizim Şehir, 10 Eylül 1955) Yine Bizim Şehir gazetesinde çıkan bir makalede olaylarla ilgili yazarın gördüklerini ve değerlendirmelerini anlattığı bir yazı çıkmıştır. Ağır ifadelerle olayın ve sonucunun değerlendirildiği yazıdaki şu ifadeler dikkati çekmektedir: “... *Bu milli servet kimindi? Moskof gavurunun mu, yoksa Bulgar çiftinin mi? Hayır hayır. Bu İstanbul sokaklarında yatan servet, Türküm diyen, Türk vatandaşı olan, bu vatan için kanını akıtan, vergi veren, hepimizin haiz olduğu hak ve yetkilere sahip insanlardı. Ne yapmışlardı bunlar? Selanik’te aziz Atatürk’ün doğduğu eve dinamiti bunlar mı koymuş, yoksa Kıbrıs’taki kızıl papazın yavelerine yave bunlar mı tutmuştu? İçlerinde birkaç yüz vatansız olsa dahi, bunların Tür*

adaleti cezasını vermekten aciz miydi? Kıbrıs gibi bir davamız, kızıl katiller tarafından öyle biçimli, alımlı ve ustalıklı istismar edilmiştir ki gençliğin taze heyecanı çapulcu tahripkâr, kıp kıp kızıl bir zümrenin baziçesi olmuş, mabetler harabeye çevrilmiş, servetler mahvedilmiş, hanlar, hamamlar yok olmuştur.” Yazar tarafından “Türkün medeni, insani, vicdanlı ismini zedeleyen” bir vaka olarak değerlendirilen olaylar Kıbrıs davasını tehlikeler içinde bırakmıştır. (Yakup, “Milli Facia”, Bizim Şehir, 11 Eylül 1955, s. 1-2)

Yavuz’un yazarlarından Sadiye Ödik’in kaleme aldığı bir köşe yazısında da Atatürk’ün her şeyden evvel Türk milletinin büyük şerefini düşünerek hareket ettiğini ve bu şerefe hanel getirecek herhangi bir harekete meydan vermenin onun için mağlubiyetlerin en acısı olduğunu dile getirmiştir. Faziletli, gururlu ve asil bir Türk gencinin Beyoğlu’nda yiğitlik göstermeyeceğini yiğitliğini er meydanında göstermesi gerektiğini belirttiikten sonra şu ifadeler dikkati çekmektedir: “... *Bütün dünya bilmelidir ki Atasının manevi şahsına yapılan hakareten duyduğu müthiş infial ve heyecandan gözü kararan bu Türk gençliği, bazı münferid şahısların teşvikleri ile geçirdiği şu acı imtihandan sonra bir daha asla gururunu zedeleyecek, büyük önderinin mukaddes ruhuna acı çektirecek herhangi bir harekette bulunmayacak o büyük ruhun parlak ışığı ile artık hakikate ermiş olduğu için bir anlık karanlıktan istifade edip alınca leke sürmeğe çalışanları kendisi bulacak ve kendi eli ile adalete teslim edecektir...*” (Ödik, “Atatürk’ün Hatırasına Hürmet Edelim”, Yavuz, 10 Eylül 1955, s. 2) Bu yazıyla aynı gün çıkan Hürsöz’ün başyazısında ise Kıbrıs’taki olaylardan sonra Atatürk’ün doğduğu eve bomba konulması bardağı taşıran son damla olmuştur. Yazara göre “*olan olmuştur, Türk milleti galeyana gelmiş, bunun samimi galeyanın yine menbaı Yunanistan’da bulunduğuna hiç şüphe etmediğimiz kundakçılar çirkin ve bilhassa Türk milletini zarara sokacak şekilde tahribata sevk ettirmiştir*”. Netice itibariyle Hürsöz, “komünist tertibi” olarak nitelediği olayların tahrikçisinin de Yunanlar olduğunu iddia etmektedir. (Telser, “Kabahat Yunan Tedhişçilerinde”, Hürsöz, 10 Eylül 1955, s.1-2)

Olayları değerlendiren Bizim Şehir gazetesi yazarı Cevdet Yakup, bilhassa kiliselere karşı yapılan saldırıları eleştirmiş ve mabetlere yönelik tahribin “doğrudan doğruya kızıl papaz Makarios’a karşı duyulan derin infial” ile açıklanamayacağını ifade etmiştir. Yazara göre “bunu yapanlar komünist taslaklarıdır”. (Yakup, “Mabetlere Hürmet”, Bizim Şehir, 13 Eylül 1955, s.2) İstiklâl gazetesi ise “yakılan ve tahrip edilen bütün kiliselerin Türk-Yunan münasebetlerinin gerginleşmesini arzu eden ve böyle bir durumu fırsat olarak kollayan papazlar tarafından yapıldığı”nı iddia etmiştir. (“Kiliseleri Papazlar Yaktı”, İstiklâl, 11 Eylül 1955, s.1)

Yine Yavuz gazetesinde imzasız bir başyazıda “iç ve dış politikamızı kundaklamak amacını güden tahripkâr taktik karşısında Hükümetin vaktinde aldığı başarılı tedbirler ile kısa zamanda takdire layık” başarılı bir sınav verdiği ve yardım seferberliğinin “incelemeğe değer mühim bir mevzu” olduğu dile getirilmiştir. Makalede ayrıca “harp halinde bile mabetlere insanî ve dinî hürmet sevgisini esirgemeyen milletimize Kızılların kilise düşmanlığı bile yerleştirilmek istenmiştir”. Gazeteye göre “servet düşmanlığı” yapan çapulcu ve yağmacıların “Kızıllar” olduğu “tespit edilmiştir”. (“Milli Birliğimizin İfadesi Açıktır”, Yavuz, 16 Eylül 1955, s. 1, 3) Gazetenin bir diğer başyazısında “kızılların girmedigi kalıp, kullanmadığı

maske, ihtiyar etmediği melanet taktığı sayılamayacak kadar çeşitli” olduğu ifade edilmiş ve bu “müessif hadiselerin mürettibi melun menfi ruhluların” kulaktan kulağa “Yunanistan’daki ırkdaşlarımıza Yunan Hükümeti tarafından bir baskı ve zulüm terörünün devam ettiği” şeklinde bir tezvıratta buldukları vurgulanmıştır. “Dün Kıbrıs’taki ırkdaşlarımızın adını maskeyi alet edenler bugün de Yunanistan’daki ırkdaşlarımızı sakız etmekle geçen menhus hareketi unutturmak yahut da tasvibe mazhar kılmak ve nihayetinde daha derin bir inceleme tertibiyle yeni hadiseler zemini yaratmak gibi metotlara başvurulduğu” iddiasıyla halkın bu gibi haberlere itibar etmemesi gerektiği belirtilmiştir. (“Sinsi Tertiplerin Sinsi Dedikodusu”, Yavuz, 17 Eylül 1955, s. 1) Yine Yavuz’un bir başka başyazısında siyasi partilere seslenerek olaylara karışan ve herhangi bir partiye kayıtlı olanlar hakkında gereğinin yapılmasının lüzumu üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte gazete ilk defa olarak olayların perde arkasına yönelik sorular sormaya ve bir takım iddiaları dile getirmeye başlamıştır. Özellikle de Kıbrıs Türktür Derneği’nin gazetelerde çıkan beyannamesi üzerinde duran Yavuz gazetesi, “*hadise günü bu beyanname kararında İstanbul haricinden gelen başkan ve delegelerden bu oturum ve karara iştirak edenler acaba bu cemiyetin tevkif edilen mensubini tarafından alakalılara açıklanmış mıdır?*” gibi sorularla derneğin olayların öncesinden haberdar olup olmadığını sorgulamaktadır. (“Son Hadiselere Karışmış Parti Parazitleri de Partilerce İncelenmelidir”, Yavuz, 18 Eylül 1955, s. 1)

Hürsöz’de çıkan bir makalede Kıbrıs Türktür Derneği’nin olaylardaki rolü de dahil olmak üzere konuyla ilgili geniş çaplı bir değerlendirmeye yer verilmiştir. Müeyyet Akarsu imzalı yazıda “hükümetin tebliğinden, Türk matbuatı ve sızan haberlerden” anlaşıldığına göre İstanbul’daki olaylarda Kıbrıs Türktür Derneği’nin, Milli Türk Talebe Cemiyeti’nin ve federasyonlarının hiçbir dahlinin olmadığı ifade edilmiş, “hadisede tertip ve tahriklerde en mühim rolü komünist ajanları veya komünist taslakları”nın oynadığı iddia edilmiştir. Olayların arka planına inme düşüncesiyle bir analiz tarzında kurgulanan yazıda cemiyetlerin legal ve meşru şekilde kurulduklarını ancak daha sonra “içlerine muhtelif ideolojilere sahip tahripkar unsurlar” ve “menfur ruhlu yabancı ideolojilere uşaklık eden hainler” sızmıştır. Kitle psikolojisinin etkisiyle birlikte normalde “tavuk kesmeye bile cesareti olmayan, kan gördüğü zaman irkilen bir insan; topluluğa karıştıktan sonra bu maşerî psikoloji içerisinde adam öldürür en müstekreh hareketleri yapmaktan en caniyane fiilleri işlemekten çekinmez” hale gelebilmektedir. Bu iddialar üzerine tasarlanan makalede hükümetin açıklamasıyla muvazi bir fail ilanı söz konusu olmuş, dönemin moda ifadesiyle olayların arkasındaki kişiler “aklı başında efendice hareket etmesini bilen kültür sahibi Türk gençliği” değil, “komünist uşaklarıdır”. Makalede “komünist usulü propaganda ve metotlardan” da bahsedilmiş, bunların “kah milliyetçi, kah softa, kah idealist gözükme suretiyle hareket ettikleri” vurgulanmıştır. (Akarsu, “Satılmış Adam”, Hürsöz, 12 Eylül 1955, s. 1) Dönemin ulusal basını (Cumhuriyet, 7 Eylül 1955; Hürriyet, 9 Eylül 1955; Ulus, 8 Eylül 1955; Zafer, 10 Eylül 1955 vd) gibi Kocaeli gazetelerinin olayların faileri ile ilgili ilk günlerde yaptığı saptamalar hükümetin açıklamasıyla uyumlu gözükmeyle birlikte olayların çıkış şekli ve gelişim sürecinde -tabir yerindeyse bir- “arkadaki güç / üst akıl” arama eğilimi dikkatlerden kaçmamaktadır. Bulunan özel harp tekniği ile çalışan “güç” ise “komünistler”dir.

Olayların perde arkasını aralamaya yönelik değerlendirmelerden biri de İstiklâl gazetesinde yayınlanmıştır. Birinci sayfadan neşredilen M. Enver Beşe imzalı makaleye göre olayların tek mesulü İngiltere'dir. Yazara göre Kıbrıs meselesinin ortaya çıkışı da Doğu Akdeniz ile ilgili hakimiyet alanını genişletme/pekiştirme siyaseti sonucu ortaya çıkan son olaylar da tamamıyla İngiltere'nin bilinçli politikalarının bir ürünüdür. (Beşe, "Mes'ul...", İstiklâl, 13 Eylül 1955, s. 1-2)

Bu arada olayların çıkışıyla ilgili olduğu düşünülen Kıbrıs Türktür Derneği İzmir başkanı Avukat Fikret Florat da gözü altına alınmıştır. Gazetenin haberine göre İzmir'deki tahribatın maliyeti 500 bin lira civarında ve son bilançoya göre 9 ev, 1 kilise ve 2 dükkân hasara uğramış, Yunan Konsolosluğunun da ahşap kısmı yanmıştır. ("İzmir'de Mevkufların Sayısı 54'e Yükseldi", Yavuz, 11 Eylül 1955, s. 1) Bununla birlikte bazı mağazaların tanzim işlerini tamamlayarak normal ticari faaliyete dönmeye başladığı anlaşılmaktadır. ("Piyasada Normal Hayat Başladı", Yavuz, 11 Eylül 1955, s. 1) Hayat normale dönmeye başlarken İzmir'deki tevkifler 97'e yükselmiştir. (Yavuz, 16 Eylül 1955) Bununla birlikte İzmir'de örfi idarece Sabah Postası gazetesi kapatılmış, imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü Orhan Rahmi Gökçe gözü altına alınmıştır. ("İzmir'de Bir Gazete Örfi İdarece Kapatıldı", Yavuz, 17 Eylül 1955, s. 1; Hürsöz, 17 Eylül 1955) Bir süre sonra gazetenin neşrine müsaade edilmiş ancak Ankara'da yayınlanan Ulus gazetesi "Çetin Bir İmtihan" başlıklı yazısından dolayı, İstanbul'da yayınlanan Hürriyet ve Tercüman gazeteleri bu makaleyi iktibas etmek suretiyle neşrettikleri gerekçesiyle Örfi İdare Komutanlığınca kapatılmışlardır. Örfi İdare Komutanı Korgeneral Nurettin Aknoz imzalı bir tebliğ ile kapatılan bu gazetelerden Ulus, süresiz olarak diğerleri de 15'er gün neşredilmeyecektir. Bununla birlikte Hergün gazetesi de "Amerikanın Bir Tavsiyesi" başlıklı yazısı dolayısıyla 15 gün için kapatılmıştır. ("Hürriyet, Tercüman, Ulus ve Hergün Gazeteleri Kapatıldı", Yavuz, 21 Eylül 1955, s. 1; Demokrat Kocaeli, 21 Eylül 1955; "Örfi İdare Dört Gazete Kapatı", İstiklâl, 21 Eylül 1955, s. 1) Dönemin gazete kapatma uygulamalarından biri de Son havadis gazetesinin Ulus'ta İsmet İnönü imzasıyla yayınlanan "Çetin İmtihan" başlıklı makalesini yayınlaması neticesinde kapatılması olmuştur. (Yavuz, 22 Eylül 1955, s.1) Sıkıyönetimin devam ettiği bir ortamda haber alma ve olayların aydınlatılması konusundaki gayretlerin yeterince sağlıklı devam etmeyeceği de açıktır. Kamuoyunun tek merkezden ve tek yanlı haberlerle yetinmek zorunda kaldığı bir dönemde birbirleriyle ilgisiz ve hatta zıt pek çok iddianın konuşulduğu olaylarla ilgili olarak basından doğru haber ve isabetli yorumlarda bulunması beklenmeyeceği gibi idareden de akıllıca ve adil icraatlar gerçekleştirmesi beklenemezdi.

6-7 Eylül Olaylarının bir takım idari kadrolarda değişikliklere sebep olduğu da bilinmektedir. Bu değişikliklerin başında Dahiliye Vekili Namık Gedik'in istifasının ardından yerine Milli Müdafaa Vekili Ethem Menderes tayin edilmesi gelmektedir. Olayların merkezi konumundaki İstanbul'da Emniyet müdürü "mecburi izne" ayrılmış yerine de Beyoğlu kaymakamı Hayrettin Nakiboğlu tayin edilmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğüne Ankara Valisi Kemal Akgün, Emniyet Genel Müdür Yardımcısı ve önceki Kocaeli Valisi Ethem Yetkiner Konya Valiliğine, Konya Valisi Cemal Göktan da Ankara Valiliğine tayin olunmuştur. (Yavuz, 13 Eylül 1955, s. 1)

Cumhurbaşkanının Meclisi olağanüstü toplantıya çağırmasının ardından 12 Eylül 1955'te Meclis'te gerçekleşen oturumda Başbakan olaylarla ilgili izahat vermiştir. Ayrıca konuyla ilgili hükümet adına izahatta bulunan Başbakan yardımcısı Fuat Köprülü Meclis Kordiplomatik localarının dolu olduğu bir halde hadisenin bir baskın şekilde tecelli ettiğini, durumun Pearl-Harbour baskınına benzediğini ifade etmiştir. (Yavuz, 13 Eylül 1955; Yavuz, 14 Eylül 1955; Hürsöz, 13 Eylül 1955; Hürsöz, 14 Eylül 1955) Menderes, “6 Eylül'de milletçe bir baskına uğranıldığını, hadisenin Türk eseri olmadığına dünyaya ispat edileceğini, Yunan hükümeti ile müzakerelerin çetin safhalar geçirdiğini, iki tarafın da hadiselerden ders alması gerektiğini belirtmiştir. Örfi idarenin yerinde olup olmadığına Meclis tarafından tetkik ve tezekkür edilmesi ve bir neticeye bağlanması maksadıyla toplantı yapıldığını belirten Menderes, olayları önlemeye yetecek kuvvetin var olduğunu fakat olayların “bir anda imbisat ettiğini” güvenlik kuvvetlerini de ilk anda hareketsiz bıraktığını ifade etmiştir. Köprülü'nün Pearl-Harbour'a benzettiği olayları, Başbakan “31 Mart hadisesi ile boy ölçüşecek vehamette bir hadise” olarak değerlendirmiştir. (Demokrat Kocaeli, 14 Eylül 1955) Amerika Dışişleri Bakanı Dulles'in olayların Türk-Yunan dostluğuna zarar vermeyeceğini umduğuna dair beyanatına Başbakan Menderes, “hür dünyanın emniyeti bakımından Türk-Yunan dostluğunun büyük ehemmiyet arzettiğini, bundan yirmi beş yıl evvel Atatürk ve Venizelos tarafından emelleri atılan bu dostluğu NATO camiası ve Bakan İttifakı ile daha da kuvvetlenmiş olduğu” şeklinde cevap vermiştir. Konuyu manşetten duyuran Yavuz gazetesi Menderes'in ifadelerinde yer bulan Kıbrıs meselesi etrafında son bir sene zarfında gittikçe ağırlaşan sinirlilik havasının son haddine geldiğini ve bunu bir fırsat sayan komünist teşkilatın olayların çıkışında etkili olduğunu dile getirmiştir. (Yavuz, 22 Eylül 1955, s.1-2)

Olayların üzerinden yaklaşık bir hafta geçtikten sonra çıkan haberlerden anlaşıldığına göre İstanbul'da hayat normale dönmeye başlamıştır. Hürsöz başyazarı Selâhaddin Telser'in bizzat yaptığı tetkik gazetede köşesinde yayınlanmıştır. Telser, yazısında “Vayvoda Caddesinde iki mağazası bulunan ve Rum denemeyecek kadar Türkleşmiş birisi” ile konuşmasını aktarmaktadır. İlk gelen grubun yağma ve talanından “Elhamdülillah Müslümanız yahu başka yere gidin” diyerek atılan Rum esnaf, ikinci dalgayı da ellerindeki listenin yanlış olduğunu aranan dükkanın ileride olduğunu söyleyerek atlatabilmiştir. Rum esnafın “*Bu işi başımıza Kıbrıs'taki Papaz getirmiştir. Bu papaz bizim buradaki refah ve saadetimize göz dikmiş bizi değil düşünmek en yakını olan Yunanları bile düşünmemektedir. Kızdırdılar bu milleti, bu bir kazadır buna ancak kaza denebilir*” sözlerini paylaşan yazar, Kadıköy'ün tamamen tahrip edilmesini bizzat engelleyen Bayar ve Menderes'i de “baba” olarak nitelendirmiştir. (Telser, “İstanbul Tetkikleri”, Hürsöz, 13 Eylül 1955, s. 1-2) Telser, ikinci gün de devam eden yazısında bir başka Rum esnafın şahit olduklarını yazmıştır. Olayların çıkışında “aklı başında memleketini seven Türk” değil “mutlaka komünist parmağı”nın etkili olduğunu dile getiren esnaf, olaylardan sonra devletin ve milletin tavrının memnuniyet verici olduğunu da ifade etmiştir. (Telser, “İstanbul Tetkikleri-2”, Hürsöz, 14 Eylül 1955, s.1-2) Telser'in İstanbul'daki tetkiklerinde şahit olduklarını yazdığı üçüncü yazısında bir kundura mağazasının önünde olaylarda rol alanların eski ayakkabılarından oluşan bir çöp yığınının dikkatini çektiğini belirtmiştir. Rum mağaza sahibi de olaylarda “komünist parmağı” ve “tahrik” olduğunu ifade etmiş ve sözlerini şöyle sürdürmüştür: “*Bazı*

tertipçiler basit bir mitingi tahrik ederek zavallı fakir ve heyecanlı vatandaşların hislerini tahrik ederek bu müessif hadiseyi yarattılar. Emin olun Taksim’de yapılan mitinge Rum diye vasıflandırılan bizlerden de çok kişi gitmişti.” (Telser, “Eski Ayakkabılar”, Hürsöz, 15 Eylül 1955, s.1-2)

Dönemin uluslar arası konjonktürünün de etkisiyle olayların sorumluluğu kamuoyu nezdinde komünistlerin üzerine kalmış ve bunun sonucu olarak “komünistliği ile maruf” onlarca kişi tutuklanmıştır. Üzerinden birkaç ay geçtikten sonra ve olayların unutulmaya yüz tuttuğu bir zamanda tutuklu ve şüpheliler serbest kalmışlardır. (Bkz. Güven, 2005)

Devletin olaylarda zarar gören vatandaşlara yardım ve zararlarını tazmin maksadıyla oluşturduğu yardım komitesinin bir benzeri Kocaeli Valisi Cemal Babaç’ın önderliğinde Kocaeli’de de kurulmuştur. (“İzmit’te de Zarar Görenlere Yardım Komitesi Kuruldu”, Yavuz, 15 Eylül 1955, s. 1; “Vilâyetimizde de 6 Eylülde Zarar Görenlere Yardım Yapılmaktadır”, Hürsöz, 14 Eylül 1955, s.1; Azim, 15 Eylül 1955) Komite kazalarda ve nahiyelerde yardım kolileriyle teberrü kabulüne başlayacağını bildirmiştir. (Yavuz, 16 Eylül 1955, s. 1) Kocaeli’de yardım faaliyetleri devam ederken bir memurun bir aylık maaşını, altı nüfuslu küçük bir tenekeci de yüz lira bağışlamıştır. Yavuz gazetesi yardım edenlerin listesini yayınlamayayı düşünürken Kocaeli’li vatandaşların “bu işin reklam tarafı teşvik tarafından zararlı” olacağı düşüncesi ile buna karşı çıkmış ve gazete de bundan vazgeçmiştir. (Yavuz, 18 Eylül 1955, s. 1) Bu arada Yavuz gazetesinde çıkan bir başyazıda “ani bir kızıl kasırgasının zararına uğramış bulunan” ve “hadisede zarar gören yurttaşlarımızın en kısa zamanda acılarını unutturmak yolundaki cömert yardım seferberliği”nin Türk milletinin bir bütün olduğu gerçeğini ortaya koyduğu ve her gün radyodan yayınlanan yüz binlerce lira bağış yapıldığı haberlerinin yurttaş sevgisi ve devlet saygısı olarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir. (“Dünyaya Karşı: YURD’taş Sevgisi DEVLET Saygısı”, Yavuz, 24 Eylül 1955, s. 1) Olaylarda zarar görenlerle ilgili Bizim Şehir gazetesinde çıkan uyarı ve yardım çağrısındaki şu ifadeler dikkati çekmektedir: “*Aziz Vatandaş! İstanbul’da milli servetimize gizli eller tarafından insafsızca indirilen darbe hepimiz için bir felakettir. Bunu tamir ve telafi etmek de milli bir borçtur. Uyanalım ve yardıma katılalım!*” (Bizim Şehir, 14 Eylül 1955)

Bizim Şehir gazetesinde çıkan imzasız bir başyazıda olayların “şuurlu gençliğin bir göstergesi olarak başlayan milli hislerin belirtisi, araya giren muzır ellerin müdahalesi ile çığırından çıktığı” belirtilmiş ve yardım kampanyasına destek çağrısında bulunulmuştur. Makalede “*Bağışlar devam etmektedir. Biz de bu hadiselerden acı duyan vatandaşlar olarak, elimizden geleni yapalım. Yaralarımızı el birliği ile saralım. Laik Türkiyemizde vatandaşlar arasında hiçbir ayrılık olmadığını bütün dünyaya gösterelim. Hemşehrilerimizi yardıma çağırıyoruz.*” şeklinde bir çağrı yapılmıştır. (Bizim Şehir, 15 Eylül 1955, s. 1-2)

6-7 Eylül Olayları üzerinden zaman geçtikçe unutulmuş ve sadece yardım kampanyası ve yardım miktarıyla ilgili küçük birkaç haber neşredilmiştir. Bir de 25 Eylül’de Kocaeli’de gerçekleştirilecek olan Vilayet Umumi Meclis seçimleri (Demokrat Kocaeli, 23 Eylül 1955), 13 Kasım’da da Belediye Meclisi seçimleri dolayısıyla 6-7 Eylül Olayları ile ilgili haber ve

yorumlar ayın ikinci yarısından itibaren ciddi şekilde azalmaya, mesele unutulmaya başlamıştır.

Sonuç

Resmi belge ve verilerin yetersizliği nedeniyle bütün yönleriyle hâlâ aydınlatılmamış ve üzerinde farklı bakış açılarıyla kullanılan sıfatlardan mürekkep onlarca tanımlama ve nitelemenin kullanıldığı 6-7 Eylül Olayları, Türkiye'nin kurulduğu günden o güne kadar yaşadığı en önemli olaylardan biridir. 6-7 Eylül Olayları tarihi bir süreçten bağımsız düşünülemeyecek kadar derin sebeplere bağlı olarak ortaya çıkmış ve fakat çok kısa sürede geniş çaplı sosyal, siyasi, iktisadi ve uluslar arası sonuçları olan olaylar zinciri olarak tarihteki yerini almıştır. Üzerinden 61 yıl geçmesine rağmen failleri ve olayların çıkış sürecinde etkili olan unsurlarla ilgili hâlâ farklı iddia ve görüşlerin yer aldığı 6-7 Eylül Olayları, hangi sıfatla anılırsa anılsın Türkiye tarihi açısından bakıldığında ardında acı sonuçları ve onulmaz yaraları bırakmıştır.

Failleri konusunda bugün dahi tam olarak uzlaşamadığı 6-7 Eylül Olayları ile ilgili olarak dönemin ulusal basını da dâhil olmak üzere yerel basın organları ilk başta net ifadelerle “komünist tahrik”, “kızıl tertip” yakıştırmaları yapmışlar ancak daha sonra yanlıştan dönülüp “komünistler” serbest kaldıklarında da olayların üzerinden hayli vakit geçmiştir. Başladığı gün Milletlerarası Kriminal Polis Komisyonu gibi birkaç uluslar arası toplantıya⁶ ev sahipliği yapan İstanbul'da gerçekleşen olayların gerçek sorumlusunun kim(ler) olduğu konusunda bugün dahi farklı görüş ve düşüncelerin dile getirilmesi, olayların görüldüğünden farklı sebep, anlam, amaç ve netice taşıdığını göstermektedir. Eldeki verilerle ulaşılabilen “makul” neticeler olsa bile bunların tatmin edici olduğunu söylemek pek de kolay değildir.

Bu çalışmada 6-7 Eylül 1955'te İstanbul'da gerçekleşen olayların, en yakınındaki yerel tanıkları üzerinden ortaya konulması ve değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Kocaeli'de 1955'te yayın hayatını sürdüren Yavuz, Demokrat Kocaeli, Hürsöz, Bizim Şehir, İstiklâl ve Azim gazeteleri ana kaynak olarak kullanılmıştır. Adı geçen bu altı gazete de idarenin olaylardaki duruşuna yakın bir tavır sergilemiştir. Bilindiği gibi gazeteler dönemin sosyo-ekonomik vaziyetini ve siyasetini anlamak bakımından önemli kaynaklardır.

Kocaeli'nin yerel gazetelerinde ülke çapında etkisi ve sonuçları olan 6-7 Eylül Olayları incelenirken olayların öncesinde yaşanan gelişmelerin de bu gazeteler aracılığıyla takip edilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan olayların hemen öncesinde Kıbrıs'ta ve Londra Konferansı sürecinde yaşananlar konusunda bütün gazeteler millî bir duruş sergilemiştir. Hükümetin tezini ve haklılığı dile getirilirken zaman zaman “siyasi tavsiyeler”de de bulunulmuştur. 1955 yılının son baharında gerçekleşen olaylarla ilgili muhalefetin tavrına da yer veren Kocaeli basını, haricî bir konuda neredeyse iktidar, muhalefet ve basının -bugün de ihtiyaç olduğu şekilde- ortak tutum ve duruşta nasıl buluştuğunun bir numunesini ortaya

⁶ Milletlerarası Kriminal Polis Komisyonuna 43 ülkeden 130 temsilci katılmıştır. Beynelmîlel Hukukî İlimler Cemiyeti'nin düzenlediği İstanbul Kongresi'ne farklı ülkelerden 30 ilim adamı ve 50 hukukçu katılmıştır. *Ayın Tarihi*, 5 Eylül 1955

koymuştur. Bununla birlikte olayların çıkışının ardından ilan edilen sıkıyönetimin sürdüğü bir ortamda farklı görüş ve aykırı düşüncelerin özgür bir biçimde dile getirilmesinin zor olduğu da hatırdan uzak tutulmamalıdır. Ancak kamuoyunun tek merkezden ve tek yanlı haberlerle yetinmek zorunda kaldığı bir dönemde Kocaeli’de görev yapan gazetecilerin olaylara yakın olmaları dolayısıyla nispeten doğru ve yerinden habercilik yaptıkları söylenebilir.

6-7 Eylül Olayları dönemin Kocaeli basınına gündemi açısından ele alındığında Kıbrıs meselesi, Londra Konferansı, olay günü ve sonrasında süreci kapsayan haberlere yer verilmiştir. 1950’li yılların ülke gündemini meşgul eden Kıbrıs meselesi, Kocaeli basınında da hassas bir konu olarak ele alınmıştır. Olaylar öncesinde bir hassasiyet geliştirilmesinde katkısı olan basının 6 Eylül akşamı olayların çıkışında etkili olduğu düşünülmektedir. Esasen bu çalışmanın temel çıkış noktasını teşkil eden mevzu da Kocaeli basınına gündeminde 6-7 Eylül Olayları ne şekilde yer bulduğu konusudur. Gazetelerin konuyu ele alış tarzları ve birbirleriyle benzer ve farklı yönleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu cümleden olarak ulusal veya yerel basının olayların çıkış sürecinde etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Dönemin Kocaeli basını farklı bakış açılarıyla ulusal çaptaki olaylara uzak kalmasalar da -Azim gazetesinde olduğu gibi- bir kısmında ülke gündeminden ziyade yerel mevzular üzerinde yoğunlaşmış bir habercilik anlayışı hâkim olmuştur. Dönemin ulusal basını gibi Kocaeli gazetelerinin olayların faileri ile ilgili ilk günlerde yaptığı saptamalar hükümetin açıklamasıyla uyumlu gözükmektedir. Zira gazetelerin tamamında failin “komünist tertip” olduğu yönünde bir yaklaşım mevcuttur. Bununla birlikte olayların çıkış şekli ve gelişim sürecinde -tabir yerindeyse bir- “arkadaki güç / üst akıl” arama eğilimi dikkatlerden kaçmamaktadır. “Olayların arkasındaki güç”⁷ cümlesinden olarak İngiltere, Sovyetler Birliği ve Yunanistan’ın sayıldığı görülmektedir. Olayların sıcaklığı ve acısı devam ederken Kocaeli basınına sebep ve fail konusundaki kısa yoldan ve kolayca dile getirdiği unsurlar bir kenara bırakılacak olursa bu tür olaylarda iç ve dış etkilerin değerlendirilmesinde özenli davranılması gerektiği anlaşılmaktadır.

6-7 Eylül Olayları üzerinden bir ay bile geçmeden unutulmaya başlamıştır. Zira Kocaeli’nin yerel gündemi arasında 25 Eylül’deki Vilayet Umumi Meclis seçimleri ve 13 Kasım’daki Belediye Meclisi seçimleri daha ehemmiyetli bir yer edinmeye başlamıştır.

Kaynakça

⁷ Bu arada son yıllarda dile getirilen iddialardan biri de 1990’lı yıllarda ortaya çıkan ve İtalya’da büyük bir skandal olarak ortaya çıkan “Gladio”nun bu tür eylemlerde/olaylarda etkin olduğudur. NATO’ya üye ülkelerde özel harp tarzı ve unsurlarıyla örgütlenen yapılar tarafından organize edilen olaylardan biri olarak da değerlendirilen 6-7 Eylül Olayları’nın perde arkası ile ilgili olarak kesin ifadeler kullanmak mevcut verilerle mümkün olamamaktadır.

Kitaplar - Makaleler

- Albayrak, Mustafa, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Ankara, 2004
- Armaoğlu, Fahir, *Kıbrıs Meselesi 1954-1959: Türk Hükümeti ve Kamuoyunun Davranışları (Karşılaştırmalı İnceleme)*, Ankara, 1963
- Benlisoy, Foti, “6/7 Eylül Olayları Öncesinde Basında Rumlar”, *Toplumsal Tarih*, S.81, (Eylül 2000)
- Bozdağlıoğlu, Yücel, “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 18 Özel Sayı S. 3, (Ocak 2014)
- Çukalas, Konstantin, *Yunanistan Dosyası (Çev. Şeyla)*, İstanbul, 1970
- Demirer, Mehmet Arif, *6/7 Eylül Olaylarına 50. Yılda Yeni Bakış-Hangi Derin Devlet*, İstanbul, 2006
- Dosdoğru, M. Hulûsi, *6/7 Eylül Olayları*, Ankara, 1994
- Eroğul, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara, 2003
- Fırat, Melek M., “Türkiye’nin Kıbrıs Politikaları (1945-1960)”, *Toplumsal Tarih*, S.81, (Eylül 2000)
- Gazioğlu, Ahmet C., *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (1951-1959) Enosisine Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik*, Ankara, 1998
- Gönlübol, Mehmet vd, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1990)*, Ankara, 1993
- Gürün, Kamuran, *Dış İlişkiler ve Türk Politikası*, Ankara, 1983
- Güven, Dilek, *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 Eylül Olayları*, İstanbul, 2005
- Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000
- Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, İstanbul, 1995

Sürelî Yayınlar

- Akşam*, 7 Eylül 1955
- Akşam*, 9 Eylül 1955
- Ayın Tarihi*, 5 Eylül 1955
- Azim* (Ağustos-Eylül 1955)
- Bizim Şehir* (Ağustos-Eylül 1955)
- Cumhuriyet*, 7 Eylül 1955
- Cumhuriyet*, 7 Eylül 1955
- Cumhuriyet*, 9 Eylül 1955
- Demokrat Kocaeli* (Ağustos-Eylül 1955)
- Hürriyet*, 12 Ağustos 1955
- Hürriyet*, 18 Temmuz 1955
- Hürriyet*, 21 Temmuz 1955
- Hürriyet*, 25 Ağustos 1955
- Hürriyet*, 25 Temmuz 1955
- Hürriyet*, 7 Eylül 1955
- Hürriyet*, 9 Eylül 1955
- Hürsöz* (Ağustos-Eylül 1955)
- İstanbul Ekspres*, 6 Eylül 1955
- İstiklâl* (Ağustos-Eylül 1955)
- Milliyet*, 25 Ağustos 1954

- Milliyet*, 25 Ağustos 1955
Sabah, 1 Temmuz 2000
Ulus, 18 Aralık 1954
Ulus, 24 Haziran 1955
Ulus, 7 Eylül 1955
Ulus, 7 Eylül 1955
Ulus, 8 Eylül 1955
Ulus, 9 Eylül 1955
Vatan, 7 Eylül 1955
Vatan, 7 Eylül 1955
Yavuz (Ağustos-Eylül 1955)
Yeni Sabah, 7 Eylül 1955
Zafer, 1 Temmuz 1955
Zafer, 10 Eylül 1955
Zafer, 7 Eylül 1955
 “Başvekil Adnan Menderesin Kıbrıs’a Dair Beyanatı”, *Demokrat Kocaeli*, 26 Ağustos 1955
 “Başvekil Kıbrıs Türktür Cemiyeti Reisini Kabul Etti”, *Yavuz*, 7 Eylül 1955
 “Başvekilin Kıbrıs Meselesine Dair Beyanatı”, *Yavuz*, 26 Ağustos 1955
 “Beklenen Demeç”, *Azim*, 26 Ağustos 1955
 “Dulles’in Mesajına Menderes Cevap Verdi”, *Yavuz*, 22 Eylül 1955
 “Dünyaya Karşı: YURD’ta Sevgisi DEVLET Saygısı”, *Yavuz*, 24 Eylül 1955
 “Gençlik Teşekkülleri Son Hadiseleri Tasvip Etmiyor”, *Hürsöz*, 10 Eylül 1955
 “Gününe Göre”, *Yavuz*, 23 Ağustos 1955
 “Hürriyet, Tercüman, Ulus ve Hergün Gazeteleri Kapatıldı”, *Yavuz*, 21 Eylül 1955
 “İstanbul ve İzmir’de Örfi İdare Dün Kaldırıldı”, *Azim*, 8 Eylül 1955
 “İstanbul ve İzmir’deki Örfi İdare Kaldırıldı”, *Bizim Şehir*, 8 Eylül 1955
 “İstanbul’daki Tahribat Piyasaya Tesir Etmez”, *Hürsöz*, 9 Eylül 1955
 “İstanbulda Talan Edilen Eşyaları Köylerine Götürürlerken Yakalandılar”, *Hürsöz*, 13 Eylül 1955
 “İzmir’de Bir Gazete Örfi İdarece Kapatıldı”, *Yavuz*, 17 Eylül 1955
 “İzmir’de Mevkufların Sayısı 54’e Yükseldi”, *Yavuz*, 11 Eylül 1955
 “İzmit Yardım Komitesi Faaliyette”, *Yavuz*, 16 Eylül 1955
 “İzmit’te de Zarar Görenlere Yardım Komitesi Kuruldu”, *Yavuz*, 15 Eylül 1955
 “Kıbrıs Davasında Türk Milleti Sesini Dünyaya Duyurdu”, *İstiklâl*, 3 Eylül 1955
 “Kıbrıs Görüşmelerine Katılacak Heyetimiz Yarın Gidiyor”, *Yavuz*, 24 Ağustos 1955
 “Kıbrıs Hakkında Hazırlanan Nota İngiltere’ye Verildi”, *Yavuz*, 25 Ağustos 1955, s.1
 “Kıbrıs Konferansından Bir Netice Beklenmiyor”, *Yavuz*, 6 Eylül 1955
 “Kıbrıs Türktür Cemiyeti Kapandı”, *İstiklâl*, 9 Eylül 1955
 “Kıbrıs Türktür Derneği Hereke Şubesi Açılıyor”, *İstiklâl*, 7 Eylül 1955
 “Kıbrıs Ait Üçlü Londra Konferansı”, *İstiklâl*, 30 Ağustos 1955
 “Kiliselere Papazlar Yaktı”, *İstiklâl*, 11 Eylül 1955
 “Kocaeli Emniyetinin Muvaffakiyeti”, *Hürsöz*, 8 Eylül 1955
 “Kocaeli Yardım Komitesi Faaliyete Geçerken”, *Yavuz*, 18 Eylül 1955
 “Milli Birliğimizin İfadesi Açıktır”, *Yavuz*, 16 Eylül 1955
 “Ortaya Çıkan Hakikat”, *Azim*, 28 Ağustos 1955
 “Örfi İdare Dört Gazete Kapattı”, *İstiklâl*, 21 Eylül 1955

- “Örfi İdarenin Uzatılması Memnuniyetle Karşılandı”, *İstiklâl*, 14 Eylül 1955
- “Piyasada Normal Hayat Başladı”, *Yavuz*, 11 Eylül 1955
- “Selânik’te Aziz Atanın Doğduğu Eve Bomba Atıldı”, *Hürsöz*, 7 Eylül 1955
- “Sinsi Tertiplerin Sinsi Dedikodusu”, *Yavuz*, 17 Eylül 1955
- “Son Hadiseler Dolayısı İle İdari Makamlarda Yapılan Bazı Değişiklikler”, *Yavuz*, 13 Eylül 1955
- “Son Hadiselere Karışmış Parti Parazitleri de Partilerce İncelenmelidir”, *Yavuz*, 18 Eylül 1955
- “Son Havadis Gazetesi Kapatıldı”, *Yavuz*, 22 Eylül 1955
- “Tek tesellimiz”, *Yavuz*, 10 Eylül 1955
- “Trafik Polisi İki Yağmacı Daha Yakaladı”, *Hürsöz*, 14 Eylül 1955
- “Türk Heyeti Londraya Vardı”, *Yavuz*, 27 Ağustos 1955
- “Türkiye Kıbrıs Konferansına Tek Bir Vücut Halinde Giriyor”, *Yavuz*, 27 Ağustos 1955
- “Vilâyetimizde de 6 Eylülde Zarar Görenlere Yardım Yapılmaktadır”, *Hürsöz*, 14 Eylül 1955
- “Vilâyetimizde Zabıta Vukuatları Azaldı”, *Demokrat Kocaeli*, 23 Eylül 1955
- “Yabancı Diplomatlar Hadiselerin Zuhurunda Yunan Tahriklerinin Başlıca Sebep Olduğunu Söylüyorlar”, *Hürsöz*, 9 Eylül 1955
- “Yakalanan Tahrikçiler Arasında Sabıkalı Komünistler Bulunuyor”, *Hürsöz*, 10 Eylül 1955
- “Yayınlanan Tebliğler”, *Yavuz*, 9 Eylül 1955
- “Yeni Bir Hamle”, *Bizim Şehir*, 15 Eylül 1955
- “Yunan Heyeti Eski Hikâyeleri Tekrarladı”, *Yavuz*, 2 Eylül 1955
- “Yunanlıların Lehine Bir Tavizi Kabul Etmeyeceğiz”, *Yavuz*, 7 Eylül 1955
- Cevdet Yakup, “Mabetlere Hürmet”, *Bizim Şehir*, 13 Eylül 1955
- Cevdet Yakup, “Milli Facia”, *Bizim Şehir*, 11 Eylül 1955
- Fahri Üstündağ, “Türkün Ayranı”, *İstiklâl*, 8 Eylül 1955
- <https://www.hurriyet.com.tr/iste-utanc-gecesi-nin-tartisilan-gazetesi-36496694> (Erişim tarihi: 10.09.2021).
- M. Enver Beşe, “Mes’ul...”, *İstiklâl*, 13 Eylül 1955
- Müeyyet Akarsu, “Arama Tarama”, *Hürsöz*, 13 Eylül 1955
- Müeyyet Akarsu, “Satılmış Adam”, *Hürsöz*, 12 Eylül 1955
- S. Yılmaz Yalım, *Hürsöz*, 6 Eylül 1955
- Sadiye Ödik, “Atatürk’ün Hatırasına Hürmet Edelim”, *Yavuz*, 10 Eylül 1955
- Selâhaddin Telser, “Ben Beğenmedim”, *Hürsöz*, 8 Eylül 1955
- Selâhaddin Telser, “Eski Ayakkabılar”, *Hürsöz*, 15 Eylül 1955
- Selâhaddin Telser, “İstanbul Tetkikleri”, *Hürsöz*, 13 Eylül 1955
- Selâhaddin Telser, “İstanbul Tetkikleri-2”, *Hürsöz*, 14 Eylül 1955
- Selahaddin Telser, “İstanbulda Gördüklerim”, *Hürsöz*, 8 Eylül 1955
- Selâhaddin Telser, “Kabahat Yunan Tedhişçilerinde”, *Hürsöz*, 10 Eylül 1955
- Selahaddin Telser, “Kıbrıs Barut Fıçısı Haline Giriyor”, *Hürsöz*, 31 Ağustos 1955